

Zhang Yuanqing

1987 "Dehong Daizu Shehui Fengsu Daiocha", *Dehong Daizu Shehui Lishi Diaocha* 3, Yunnan Renmin Chubanshe, pp. 123-151 (in Chinese).

Zhao, Wangping

1939a "Mangshi Bayi Zhi Hanhua Chengdu", *Xinan Bianjian*, vol 6: 30-41.

1939b "Mangshi Bayi Zhi Hanhua Chengdu (Xu)", *Xinan Bianjian*, vol 7:44-56.

Zhou, Yaowen

1983 "The phonology and Writing System of Mengding Dialect of Dai", *Minzu Yuwen* 1983-6:10-15 (in Chinese).

1995 *Zhongguo Shaoshu Minzu Yuwen Shiyong Yanjiu*, Zhongguo Shehui Kexue Chubanshe (in Chinese).

德宏州主要民族人口分布图

比例尺 1:1000000
0 10 20 30 40公里

德宏州农业人口、非农业人口和未落户常住人口占总人口数的比例(%)

未落户常住人口 83%
农业人口
非农业人口

保山地区怒江傣族苗族自治州

芒市
梁河县
龙陵县
潞西县
瑞丽市
盈江县
陇川县

户撒
户育
户弄
户腊
户吉
户东
户西
户南
户北
户中
户小
户大
户高
户低
户老
户新
户旧
户远
户近
户内
户外
户上
户下
户左
户右
户前
户后
户中
户外
户内
户外
户上
户下
户左
户右
户前
户后

图例

僳僳族 德昂族 阿昌族 景颇族 汉族 傣族

总人口

长度的平方表示人口数，1厘米代表10000人

图 10

(出所)《德宏州对外开放及口岸体系研究》
中国科学技术出版社, 1993.

การวิเคราะห์ด้านมานุษยวิทยาต่อการทำให้เป็นพม่าในหมู่บ้านไต

TAKATANI MICHIO

ทาคาทานิ มิชิโอะ

มหาวิทยาลัยอิโรชิมะ

บทความนี้พยายามนำเสนอมุมมองเพื่อการวิเคราะห์ในเชิงมานุษยวิทยาต่อชาวไตซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศเมียนมาร์ เดิมคำว่า “ไต” เป็นชื่อที่ชาวพม่าใช้เรียกกลุ่มคนที่พูดภาษาไต ชาวไตเหล่านี้ได้รับอิทธิพลทางการเมืองและวัฒนธรรม จากชาวพม่าโดยการเกี่ยวเนื่องกันทางประวัติศาสตร์ ซึ่งข้าพเจ้าจะอ้างถึงกระบวนการนี้ว่า “การทำให้เป็นพม่า” ซึ่งคล้ายกับปรากฏการณ์ที่ชาวไตมีประสบการณ์ของการ “ทำให้เป็นไต” ซึ่งดูเหมือนว่าจะมีอยู่ภายในจิตสำนึกภายใต้ผู้นำซึ่งเป็นชาวพม่า

บทความนี้เสนอข้อมูลเกี่ยวกับการทำให้เป็นพม่าต่อชาวไต 2 ประการ ประการแรก เกี่ยวกับการไหว้ผี อีกประการหนึ่งเกี่ยวข้องกับการทำให้เป็นพม่า หรือการรวมกันด้วยพุทธศาสนา เพราะโดยทั่วไปทั้งชาวไตและชาวพม่าจะนับถือพุทธศาสนา ภายหลังจากปี ค.ศ. 1980 พุทธศาสนานิกายต่าง ๆ ได้ถูกนำมารวมกันโดยทางการเมือง และมีเพียง 9 นิกายเท่านั้นที่รัฐบาลขึ้นทะเบียนไว้ สำหรับนิกายตามท้องถิ่นต่าง ๆ บางนิกายจะถูกสั่งห้ามหรือไม่ก็สลายไป

(1) การทำให้เป็นพม่าโดยการไหว้ผีของชาวไต “Ko Myo Shin” (ผีหลวงทั้ง 9 Myos) เป็น ผี (nat) ที่ได้รับการสักการะบูชาในพม่า และได้รับการยอมรับว่าเป็นผีของชาวไตเช่นเดียวกัน ซึ่งเมื่อวิเคราะห์จากตำนานแล้ว จะพบข้อเท็จจริงต่าง ๆ ดังนี้

1. Ko Myo Shin โดยทั่วไปแล้วถูกจัดว่าเป็นผีของชาวไต แต่ต้นกำเนิดนั้นไม่ใช่ผีของไต

2. Ko Myo Shin เป็น an ascein nat ซึ่งหมายความว่า การตายนั้นจะต้องผิดธรรมชาติ

3. Ko Myo Shin คือ เจ้าที่ ซึ่งมาจากโลกวิญญาณซึ่งมีจำนวน 9 เป็นหลัก

4. บุคคลสำคัญทั้งหมดในตำนาน เมื่อสิ้นชีวิตแล้วจะกลายเป็นผี (nat) นอกจากนี้บรรดาผี (nat) ที่มีชื่อเสียง กษัตริย์พม่าจะอัญเชิญบรรดาผีเหล่านั้นเป็นวิญญาณปกปักรักษาบ้านเมือง และทำการสักการะบูชา

5. ความสัมพันธ์ระหว่าง Ko Myo Shin กับกษัตริย์พม่า ในแต่ละตำนานจะแตกต่างกัน ในตำนานที่ได้รับความนิยมไม่ได้บอกเรื่องราวไว้ชัดเจน แต่ในตำนานอื่น ๆ มีภาคที่กล่าวถึงการช่วยเหลือของ Ko Myo Shin กับกษัตริย์พม่าบางพระองค์ ในรัฐคะฉิ่น ผีที่ทำหน้าที่เป็นวิญญาณ ปกปักรักษาเมือง Mogaung (Mong Kawng) ผู้ซึ่งเป็นวีรบุรุษของชาวไต บางครั้งถูกจัดให้เป็น Ko Myo Shin ด้วย

บรรดาผีที่มีชื่อเสียงในพม่า จะมีชื่อเฉพาะของตน มีตำนาน รูปเคารพ ศาสนาและพิธีไหว้เป็นประจำปี แต่ผีซึ่งเป็นผีชาวไทแท้ ๆ นั้น โดยทั่วไปมักจะไม่มีชื่อของตนเอง ไม่มีรูปเคารพ ในหมู่บ้านชาวไทจะมีสถานที่ 3 แห่ง สำหรับสักการบูชา ได้แก่ วัด สถานที่สำหรับบูชาผี ซึ่งทำหน้าที่ปกปักษ์รักษาหมู่บ้าน (hoe sao mong) และศาลเสาหลักบ้าน (jein sao waan) สถานที่หลังไม่เคยพบในหมู่บ้านชาวพม่า

เมื่อไม่นานมานี้ มีรูปเคารพของ Ko Myo Shin ที่ศาสนาผีซึ่งปกปักษ์รักษาเมืองหรือหมู่บ้านซึ่งไม่เคยมาก่อน และชาวบ้านบางคนในรัฐฉานอธิบายว่า ถ้าถามว่าชื่อของผีที่ทำหน้าที่ปกปักษ์รักษาบ้านเมืองเหล่านั้นเป็นใคร นั่นก็คือ Ko Myo Shin สถานการณ์เช่นนี้ดูเหมือนว่าจะเด่นชัดขึ้นภายหลังจากที่พม่าได้รับเอกราช ทั้งนี้เนื่องจากศาสนา Ko Myo Shin ในรัฐฉานเกือบทั้งหมดเป็นศาลใหม่และได้รับการดูแลจากครอบครัวชาวพม่า โดยเฉพาะในช่วงอายุ 3 รุ่นสุดท้าย เช่นเดียวกันกับที่มีการติดต่อกับชาวพม่า รวมทั้งการรณรงค์ทางด้านการทหารภายใต้ผู้นำชาวพม่าในเขตแดนประเทศเมียนมาร์ เพราะฉะนั้นการบูชาผีจึงเป็นการบ่งชี้ถึงการทำให้เป็นพม่าในโลกของจิตวิญญาณ

(2) การรวมกันภายใต้พุทธศาสนา

การชุมนุมครั้งแรกของพระสงฆ์ทุกนิกาย (gaing) ในระหว่างวันที่ 24 ถึง 27 พฤษภาคม ค.ศ. 1980 ที่ Kaba Aye ที่ย่างกุ้ง การชุมนุมนี้ได้เพิ่มคำขวัญ คือการทำให้บริสุทธิ์, ตลอดจนชักจูงปาวสานและการพัฒนาศาสนา พระสงฆ์พม่าประมาณ 1,200 รูป จากทั่วประเทศได้รวมตัวกันและลงมติดังนี้ (ก.) กฎพื้นฐานขององค์การพระสงฆ์แห่งชาติ เพื่อความร่วมมือและการรวมกันของทุกนิกายโดยหลักการพื้นฐานของการห้ามมีนิกายใหม่ในพุทธศาสนา (ข.) กฎแห่งการรักษาวินัยและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างนิกายต่าง ๆ (ค.) การลงทะเบียนและทำบัตรประจำตัวของพระภิกษุ ยกเว้นพระภิกษุที่บวชเพียงชั่วคราว หรือผู้ที่เริ่มปฏิบัติธรรม

นิกายที่ได้รับการยอมรับ 9 นิกาย คือ

- 1) Thudhamma gaing
- 2) Shwegyin gaing
- 3) Maha Dwara Nikaya gaing
- 4) Dhammanu Dhamma Mula Dwara Nikaya gaing
- 5) Anauk Hkyaung Dwara Nikaya gaing
- 6) Welwin Nikaya gaing
- 7) Hgetwin gaing
- 8) Ganawimot Kudo gaing
- 9) Maha Yin gaing

โดยรัฐบาลเป็นประธานของทุกนิกาย สำหรับ Zawti gaing ซึ่งเป็นหนึ่งในลัทธิเก่าแก่ของชาวไท ถูกรวมเข้าเป็นศาสนาของรัฐนิกาย Thudhamma เมื่อปี ค.ศ. 1984 วัดซึ่งเป็นศูนย์กลางของนิกายนี้อยู่ที่ Mohayin (Mong Yang) ในรัฐคะฉิ่น ผู้นำลัทธินี้ค่อนข้างจะมีอิสระจึงไม่ค่อย

ได้เข้าร่วมกับพุทธศาสนาเถรวาทอื่น ๆ การทำให้เป็นพม่าต่อชาวไตพุทธ ได้รับความสำเร็จโดยการวางแผนทางการเมือง อย่างไรก็ตามแม้ว่ายังไม่พบบันทึกหรือเอกสารซึ่งให้รายละเอียด แต่มีความเป็นไปได้ว่ายังมีความเกี่ยวข้องกับชาวไตที่นับถือพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในรัฐฉาน รัฐกะฉิ่น และตำบล Sagaing ที่มีชาวไตอาศัยอยู่

เนื่องจากการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางของพม่าภายหลังจากได้รับอิสรภาพ ทำให้ชาวไตกลายเป็นชนกลุ่มน้อยในทางการเมือง ภายใต้อำนาจผู้นำชาวพม่าซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ ประชาชนผู้ซึ่งอาศัยอยู่ในรัฐฉาน ดูเหมือนจะถูกจัดกลุ่มโดยรวม ๆ ว่าเป็นคนไต เพราะฉะนั้น การจัดกลุ่มชาวไตมีนัยทั้งด้านชาติพันธุ์ดั้งเดิม และตัวบ่งชี้ทางสังคม สิ่งนี้ได้เกิดการทำให้เป็นชาวไตในแง่ทางการเมือง ภายใต้อำนาจการทำให้เป็นพม่า วิธีการนี้ได้รับการยอมรับมากขึ้นภายใต้การปกครองของ Sawbwas ซึ่งสิ้นสุดลงในปี ค.ศ. 1950 จัดสำนักในชาติพันธุ์ในระดับโลกขนาดเล็ก ของวัฒนธรรมชาวไต ถูกทำให้ไม่ลงตัว เนื่องจากไม่เพียงแต่พวกเขาสูญเสียผู้นำเท่านั้น แต่ยังสูญเสียศูนย์กลางทางศาสนาและสัญลักษณ์ด้วย ภายใต้อำนาจของรัฐบาลแล้ว การทำให้เป็นพม่า จึงคิดว่าเป็นการริบหรี่ภายใต้การนำของรัฐบาลพม่า

สรุปในแง่ของศาสนาแล้ว รากเหง้าของการไหว้ผีของชาวไตกำลังถูกทำให้เป็นพม่ายิ่งขึ้น โดยผ่านการบูชา Ko Myo Shin ซึ่งเป็นพิธีที่ได้รับความเคารพจากชาวพม่าอย่างมาก นอกจากนี้แม้แต่ลัทธิ Zawti ก็ค่อย ๆ กลายเป็นศาสนาของรัฐ และพุทธศาสนานิกายต่าง ๆ ได้รวมกันเมื่อ ค.ศ. 1980 ซึ่งถ้าต้องการจะวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวไต ปัจจัยที่ไม่อาจละเลยได้ คือ เรื่องการทำให้เป็นพม่า ข้อความที่ข้าพเจ้าพยายามเสนอในเอกสารนี้ เป็นข้อเท็จจริงของการทำให้เป็นพม่าในหมู่บ้านชาวไต โดยการปฏิบัติทางด้านศาสนาและความรู้ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์เบื้องต้นจากมุมมองทางด้านมานุษยวิทยา

An Anthropological Analysis of Burmanization of the Shan

Michio TAKATANI, Hiroshima University¹

Introduction

This paper is an attempt to present a perspective for anthropological analysis of Shan people living in Burma. "Shan" was originally used to refer to Tai-speaking people by the Burmese. The Shan have been politically and culturally influenced by the Burmese through historical contacts between them, and I will refer to this process as "Burmanization," in parallel with this phenomenon, the Shan must have experienced a kind of "Shanization" that seems to have raised their own self-consciousness under the leadership of the Burmese. The main theme of this paper is concerned about Burmanization of the Shan.

Nowadays Shan people live in Shan State, Kachin State and Sagaing Division. That diffusion was formed through a long-term migration of Tai-speaking people. By governmental census in 1983 census, the population of the Shan was 2.89 million which composed 8.9 percentage of the total Burma.²

This paper will trace two points of Burmanization of the Shan. One point is about changing of spirit-worship. The other point is concerned about Burmanization of Buddhism. Both the Shan and the Burmese are generally Buddhists. After 1980, all sects of Buddhists are politically united and nine sects only are registered by the government. At least superficially all local sects were prohibited and disappeared.

(1) Burmanization of spirit-worship of the Shan

When we study about the inter-ethnic relationship between the Shan and the Burmese, "Ko Shan Pyi" (Nine Shan States) emerges as one of the key-terms, for both sides have records of nine legendary chiefdoms or "mong" of the Shan. The Lords of the Shan were traditionally called Sawbwa in Burmese derived from Sao Hpa (Lord of Sky) in Shan. According to some of the records, Mogaung (Mong Kawng) was the leader among the chiefdoms of Ko Shan Pyi, having been founded by a legendary hero who came from Mong Mao. Mong Mao is thought to be the earliest site of the Shan in Burma. But Mogaung is now located not in Shan State but in Kachin State. The majority living in the neighborhood of Mogaung except the Burmese is said to be Tai-Lien, whom others call "Shan-Bamah (Burmanized Shan). Mogaung may be merely an imagined

¹Associate Professor, Cultural Anthropology, Faculty of Integrated Arts & Sciences.

²Immigration and Manpower Department 1986: *Burma 1983 Population Census*.

centre of the Shan. The guardian-spirit of Mogaung is a Shan hero, whose legend is similar to that of Ko Myo Shin. Sometimes both are identified as the same in Kachin State.

“Ko Myo Shin (Lord of Nine Myos)” is a spirit (*nat*) worshipped in Burma and recognized as a Shan nat in all Burma. In the popular group of spirits in Burma there are thirty-seven nats, in which Ko Myo Shin is not included. But we can see its images in nat shrines and hear its name in spiritual rituals. It is known that nats have various origins. In many cases Ko Myo Shin appears not alone but together with other popular nats. This co-existence is seen in the cases of other spirits, too and seems to be an important feature of spirit-worship in Burma.

Popular nats have their own name, legend, image, shrine and annual-ritual in Burma. But Shan original spirits generally have no name nor image. In a typical Shan village there are three sites for worshipping which are monastery, guardian-spirit shrine (*hoe sao mong*) and shrine with heart of village (*jein sao waan*). The last one is not seen in any Burmese village. Now some villagers in Shan State explain that name of their guardian spirit of village is Ko Myo Shin if asked who is the spirit. But they cannot know its original name in Shan. If any, the reply is “*sao kao mong*” which is directly translated from Ko Myo Shin. Why and who is Ko Myo Shin? This chapter will trace that problem. The outline of Ko Myo Shin legends is as follows:

Ko Myo Shin was a heir of Pandaung kingdom founded in the area of the Irrawaddy River. Ko Myo Shin and his brother-in law, U Min Kyaw who was drunken and quarellsome attacked a Shan State. On the return of campaign, they rescued two Shan princes whose names are Khun Chou and Khun Tha. Though the King planned to make two Shan princes brought up by Ko Myo Shin and U Min Kyaw, the King ordered Ko Myo Shin and his sister Palei Yin to bring up them under consideration of rude character and wrongdoing of U Min Kyaw. He became shameful and jealous and bore a grudge against the King and Ko Myo Shin.

One day when two Shan princes were absent for a campaign in the area of Shan States, U Min Kyaw wanted to usurp the throne and get married with Palei Yin. He killed the King and Queen. Ko Myo Shin and Palei Yin ran away and hid themselves at a rich person.

When Khun Chou and Khun Tha returned back, U Min Kyaw instructed them to search and kill Ko Myo Shin. They could not kill their foster father, Ko Myo Shin cut off his head by himself. Ko Myo Shin became a nat.

But Khun Chou and Khun Tha were killed by U Min Kyaw when they took Ko Myo Shin's head. That's why they became aseins (vengeful spirit). They revenged on U Min Kyaw. U Min Kyaw became a nat caught by a fallen tree. Ko Myo Shin took Palei Yin and her daughter's lives and they became nats.

Ko Myo Shin is the guard of Nine gates and worshipped as Nine Myo Guardian-Spirit.

Factors of the legends analyzed as follows:

- (1) Ko Myo Shin is generally identified as a Shan spirit, but his origin not in Shan.
- (2) Ko Myo Shin is an *asein* nat, which means that death must be unnatural.
- (3) Ko Myo Shin is a land-superintendent from a spiritual world when the number nine is a key-term.
- (4) All the protagonists in the legends die in the end and became nats. On the other hand, in plots of popular nats legends, Burmese Kings appointed *asein* nats as guardian-spirits and worship them.
- (5) The relationship between Ko Myo Shin and the Burmese Kings is not mentioned or obscure and different from other popular nats legends.

There are two famous shrines for Ko Myo Shin in Taunggyi, and Pyin Oo Lwin (Memyo) of Shan State, where the shrines are always kept by the founders families. They are not Shan but Burmese in origin. These shrines don't have longer than three-generation history, because two cities developed after the British annexation.

The above-mentioned legend is informed widely in Burma and different from the Burmese popular nats legends. He was not appointed as guardian-spirit of Shan State. But Almost Burmese people and even some Shan believe that Ko Myo Shin is a land-superintendent or a Shan Sawbwa from a spritual world in Shan State. If anyone go on a tour in Shan State, the number nine of tourists is avoided as a taboo. This oral tradition is very popular in Shan State.

Gazetter of Upper Burma and Shan States published in 1901 inform us another legends of Ko Myo Shin in contrast with the above-mentioned legend.

Maukkadaw is guarded by the Komyo Shin Aungzwa Magyi, who lives in a large shrine on the bank of the Chindwin river near the Thelataung hill (in the present Sagaing Division). The story of the building of the shrine is that in 54 B.E.(692 A.D.) Nara-padi Sithu, one of the fifty-five rulers of Paukkan, ordered the execution of his old servant Maung Aungzwa of a certain crime. He became a nat immediately after death and appeared to his lord in person and manifested his innocence. Narapadi Sithu then ordered the nine Sawbwas of the Kambawza Shan States with their people to bulid a splendid shrine for his greater glory and to offer theri dutiful homage to him every year. In 1113 B.E. (1751 A.D.) the Talaings of the Yamanya province rose and destroyed the city of Ratanapura (Ava). One Maung Aung Zaya of Shwebo attacked and defeated them and in 1118 B.E. advanced to Siam at the head of his army. The nine Sawbwas of the Kambawza Shan States with their troops, and the Komyo Shin Aungzwa Magyi

*nat accompanied him in the invasion. The nat was seen mounted on a white horse and commanded the attack, which ended in a great victory. After the war many shrines were erected to him, among them one by the people of Maukkadaw.*³

Kambawza primarily means the western area of Salween River by Dr.Than Tun.⁴ The above-mentioned story recorded in the colonial period informs the relationship between the Burmese Kings and Ko Myo Shin, who were depicted as not a political rival but a faithful guardian-spirit for Burmese Kings. So the plot of this story is similar to that of popular nats legends in Burma. As a matter of fact, any famous shrine of Ko Myo Shin is not known in Sagaing Division. It was not until the colonial period that the shrines of Ko Myo Shin in Kambawza were erected.

According to historical documents and analysis, there were continuous contacts between the Burmese palace and Shan Sawbwas. Some of the more prominent Shan States of that time were known not only by their Shan names but also by Burmese royal names and who were given royal titles.⁵

Mogaung in Kachin State is an old city reigned by Shan Sawbwas by tradition. On the outskirts of the town and facing to the Mogaung river there is a cluster of shrines dedicated to the guardian-spirit of the region. One of them belongs to Sao Sam Long Hpa (Sao means Lord, Sam means three, Long means great and Hpa means sky in Shan), or Sao Sam Long or Sam Long Kem-Mong (Kem-Mong means Prince Regent in Shan) or Sao Sam Tar (Tar means eye in Shan) who made Mogaung (Mong Kawng in Shan) the centre of his power. According to analysis of the Shan chronicles, Mao Chieftdom (Mong Mao) under the leadership of Sao Hso Hkan Hpa and his brother, Sao Sam Long Hpa encompassed the widest area including the present Thailand, Laos, Yunnan Province, Assam, Manipur, Kachin State, Karen area and northern Arakan (Rakhine).⁶ Mao Chieftdom is thought to be the earliest site of the Shan in Burma where is in the Shweli River Valley. The shrine of Sao Sam Long Hpa has two other images of Ko Myo Shin and Palei Yin at both sides. Though these images are not old ones, Sao Sam Long Hpa and Ko Myo Shin are in the same category as ex-Sawbwa or sometimes believed to be the same guardian-spirit for the Shan in Kachin State. Historically speaking, Shan Sawbwa in Mogaung and Mohnyin (Mong Yang) in the last stage of Konbaung Dynasty went out of existence by the order of Burmese Palace. So since then Mogaung was becoming

³Scott and Hardiman 1901: 324.

⁴Than Tun, Dr.1990: 12.

⁵San Aung 1973: 5-7, Naw Mong 1997: 170-171.

⁶Pu Loi Hom and Pu Loi Tun 1997: 182-186.

a legendary centre.

The end of legend about Sao Sam Long Hpa is as follows:

After his (Sao Sam Long Hpa) easy conquest of Mong Wehsali Long through diplomacy, his two generals Sao Hso Yen and Sao Hso Han kai became very jealous of his achievements, and sent a messenger to the Mao King with the story that Sao Sam Long Hpa had conquered Wehsali without fight and that secret terms had been agreed to between the ruler of Wehsali and Sao Sam Long Hpa to dethrone Sao Hso Hkan Hpa. On hearing this story and believing that his brother was conspiring against him, Sao Hso Hkan Hpa sent poisoned food to Sao Sam Long Hpa, who unsuspectingly took the food and died instantly to become the Guardian Spirit of Mong Kawng, to be worshipped by the Shans and other people living in the area.⁷

There are some similar plots between the legend of Ko Myo Shin and that of Sao Sam Long Hpa. Both are originally from the Lord's family and identified as a Shan guardian-spirit and land superintendent. Sao Sam Long Hpa became an *asein* nat in the Burmese terms because of jealousy of rivals. However the legends of Ko Myo Shin vary on the point of his relationship with the Burmese Kings. The first legend which is the most popular one does not mention about it. It seems to mean that the story is an entertaining one rather than spirit origin telling and the time of the formation of the legend is newer than others. The story of Ko Myo Shin recorded in the colonial period concerning about Sagaing Division writes that he was an guardian-spirit for Burmese Kings. On the other hand, Sao Sam Long Hpa in Mogaung is a Shan original hero of the legendary conquest of the Shan during the past times, when there were no Burmese in contrast with contemporary Kachin State.

Ko Myo Shin seems to be an important index of Burmanization of spirit-worship of the area where the Shan live. Mogaung is believed to be the political centre of Ko Shan Pyi which originated from Mao Cheifdom. There is a possibility that the identification of Sao Sam Long Hpa as Ko Myo Shin is resent and the number nine of Ko Shan Pyi and Ko Myo Shin is one basic belief for the identification. The variation of legends of Ko Myo Shin reflects the degree of Burmanization of the Shan.

It was not until 1959 that all Sawbwas in Burma resigned their political posts. From the nineteenth century which fallen on the latter half of the Konbaung Dynasty to the Independence of Burma in 1947, one of the powerful centres of Northern Shan States was not Mogaung but Hsipaw.

Daw Mi Mi Khaing, who got married with a brother of Kengtung Sawbwa

⁷Pu Loi Hom and Pu Loi Tun 1997:186.

M.TAKATANI: Analysis of Burmanization in Eastern Shan State and wrote some essays about Burma and Shan States, mentions about Hsipaw like this:

*Hsipaw town, as the capital even of the Hsipaw State alone, is comparatively recent. State chronicles of past times show a great deed of Burmese influence, in the tales are Burmese association in the events, as it to be expected.*⁸

Maha Myat Muni Pagoda in Hsipaw was enshrined and dedicated in 1257 B.E. (1895) which modelled after that of Mandalay by the Sawbwa's family. On the northern direction of Hsipaw town there is one village named Tonsin where a shrine was erected which history dates back to the reign of the Sawbwa, who paid homage to the shrine every Tazaungmon (November). Festivals called *hswun-gyi-laung* in Burmese that means communal offering of provisions and various articles to monks are celebrated two times every year. One is in Kason (May) and the other is Thadingyut (October) or Tazaungmon (November). The procession with offerings is composed from Tonsin spirit shrine to Maha Myat Muni Pagoda. The latter festival is said to be the most crowded in Hsipaw. The original enshrined spirit is called *Bo-Bo-Gyi* (Big Grandfather) without image. Ko Myo Shin and Palei Yin which we can see now in the same building now were enshrined about only fifteen years ago, and one Buddha image was donated three years ago.⁹ All worshippers pray in front of the Images of Ko Myo Shin and Palei Yin, behind them and both sides there are sleeping beds without image but pillows and mosquito nets. It is obvious that this phenomenon of co-existence is recent one and the role of protagonist of the shrine changed from Bo-Bo-Gyi to Ko Myo Shin who is paid homage and expected to have any wish. It signifies the change from no name spirit to the Burmese-named spirit who is believed to be the Lord of Shan State.

In Hsipaw Burmanization is going on since the period of Sawbwa's administration. Not only Buddhist practices but also the spirit-worship in Hsipaw were Burmanized.

(2) Unification of Buddhism

From 24th to 27th, May in 1980, the first congregation of the Sangha of all Orders (*gaing*) was held at Kaba Aye of Yangon. The formal name of congregation was added three slogans that purification, perpetuation and development of the Sasana. About 1200 monks from all Burma gathered and passed three resolutions that are (a) Basic Law of National Sangha Organization

⁸Mi Mi Khaing n.d.

⁹These informations are heard from a guard and care-taker of the shrine. He is the fourth one since 1990 and a native Shan. The present shrine was founded in 1342 (1980).

M.TAKATANI: Analysis of Burmanization for co-operation and union of all Orders by the basic principle of prohibition of any new Buddhist sect, (b)Regulations of preservation of disciplines and settlement any religious disputes within all orders and (c)Registration and identification of all members of Sangha except temporary monkhood and novicehood.

The officially recognized orders are the following nine.

- 1) Thudhamma *gaing*
- 2) Shwegyin *gaing*
- 3) Maha Dwara Nikaya *gaing*
- 4) Dhammanu Dhamma Mula Dwara Nikaya *gaing*
- 5) Anauk Hkyaung Dwara Nikaya *gaing*
- 6) Welwin Nikaya *gaing*
- 7) Hgetwin *gaing*
- 8) Ganawimot Kudo *gaing*
- 9) Maha Yin *gaing*

In 1786 under the reign of King Bodawphaya, United Council of all Orders composed of 12 monks commenced at Thudhamma Hall, which became the name of united Sangha. In the latter half of nineteenth century, Shwegyin, Dwara and Hgetwein gaings which persisted observance precepts separated from Thudhamma unity and composed their own Buddhist organization respectively.

After British annexation, the Sangha had lost his sponsorship like kingship. During that period Hsipaw Sawbwa sponsored religious events called *Thathana* (Sasana) *pyu Pwedaw-Gyi* three times, in 1276 B.E. (1914), 1286 B.E. (1924) and 1296 B.E. (1934). Many monks were invited from Mandalay, Shwebo in Upper Burma and Prome and attended ordination ceremonies. There are not any other records about such a Buddhist event during that period. U Sein Myint, a Burmese historian, explained that this event was not any indicator of Burmanization of the Shan but Burmanization of Hsipaw Sawbwa, because Shan Sawbwas were brought up in the Burmese Palace.

Since the congregation in 1980, the above-mentioned nine sects, including Thudhamma which had no organization and were not strict, were officially registered.

Therefore if any scholar asks about any Shan Buddhist sect, officially there will be no reply. But there are some Shan Buddhist *gaing* e.g. Yun, Poikyaung. Prof. K. Hasegawa reports four Shan Buddhist sects in Dehong district of Yunnan Province in China by official data, that are Poi Tsaung, Yon, Tole and Tso Ti.¹⁰

---

¹⁰Hasegawa 1996: 86-93.

In contemporary Burma, though not officially registered, Zawti *gaing* as the same as Tso Ti in China is active, whose centre is in Mohnyin now. U Kyaw Thein, who is a Directorate of religious affairs in Kachin State, reports about the process of integration Zawti *gaing* into State Sangha.

The Second Committee of State Sangha Maha Nayaka determined that Zawti *gaing* Sangha which was out of the Sangha of all Orders should be included according to the Basic Law of National Sangha Organization, Chapter 2, Clause 11 in 24th July 1984. The committee ordered that all monks in Zawti *gaing* would be omitted from the list of retreated monks and the members of the Central Working Committee and People's Council in Kachin State co-operated for the monks belonging to Zawti *gaing* to join in State Sangha, who would be integrated into Thudhamma *gaing*.¹¹

Zawti *gaing* was originated from the name of founder, Zawti Sayadaw. In 916 B.E. (1554) he was born as one son of Maingmaw (Mong Mao) Sawbwa. When he was fifteen years old, his parents left him in the charge at a monastery in Sagaing and he became a novice. The name acquired on attaining novicehood was Shin Wara Zawti. Under the leadership of Namaw Sayadaw, Zawti passed ordination of monkhood at the age of twenty years and devoted himself to his Buddhist studies. In 972 B.E. (1610) Ashin Zawti moved to Shan State to serve for Sasana together with two monks from Mogaung, two monks from Talaing, two Rakhine monks and two monks from Maington. In 976 B.E. (1614) other monks joined. Zawti Sayadaw made them ordained again. After preaching, Zawti Sayadaw died in 1006 B.E. (1644) at Umin in the present Sagaing Division. The current Sayadaw is called Ashin Pinnya Thara who would be the twenty-first leader.

Any Sayadaw of Zawti *gaing* has a rule of no settlement of monastery but wandering. The Trustees call monastery not *kyaung* in Burmese nor *jong* in Burmanized Shan but *wat*.

ZAWTI Monasteries List

No.	Name	Deathplace
1	Ashin Wara Zawti 916-1006 (1554-1644)	Umin
2	Ashin Nanda Mala 946-1006 (1584-1644)	Hounmalin
3	Ashin Thuzata 946-1042 (1584-1680)	Pweilaan
4	Ashin Pinnya Keitti 1006-1057 (1644-1695)	Pweilaan
5	Ashin Nanda Laba 1002-1065 (1640-1703)	Houpaik
6	Ashin Nanda Meda 1017-1077 (1655-1715)	Hsaungkhyou Maingswun

---

¹¹U Kyaw Thein 1990: 142-145.

7	Ashin Eindapabba Wadi	1045-1095 (1683-1733)	Lweleit Tayot
8	Ashin Wara Dhamma	1057-1114 (1695-1752)	Lweleit
9	Ashin Yatha Dhamma	1065-1136 (1703-1774)	Lweleit
10	Ashin Yatha Wadi	1101-1186 (1739-1824)	Lweleit
11	Ashin Keitti Thara	1155-1225 (1793-1863)	Khamtein
12	Ashin Einda Thara	1191-1251 (1829-1889)	Kaung Mao
13	Ashin Nanda Pinnya	1205-1263 (1843-1901)	Maingkhei
14	Ashin Pandita	1207-1272 (1845-1910)	Kaung Mao
15	Ashin Weizayanda	1221-1281 (1859-1919)	Nam Kham
16	Ashin Keitti Nanda	1229-1284 (1867-1922)	Nam Kham
17	Ashin Gaw Weida	1234-1294 (1872-1932)	Nam Kham
18	Ashin Thu Nanda	1238-1303 (1876-1941)	Lwekhei
19	Ashin Wiyatha Dhamma	1243-1313 (1881-1951)	Momeit
20	Ashin Keitti Dhamma	1254-1328 (1892-1966)	Mohnyin
21	Ashin Pinnya Thara	1292- (1930-)	Mohnyin ¹²

Nowadays Zawti Buddhists collectively celebrate ordination ceremony every three years in Mohnyin and the Sayadaw is titled Dhammasariya who has attained teachership of Buddhist Scriptures. The majority of the sect are Shan.

Kyaukme is the capital town of Kyaukme Township between Hsipaw and Pyin Oo Lwin (Memyo) along the Mandalay-Muse Road in Northern Shan State. In this town there is Zawtikon Ywa, where includes eighty households. The people living in Kyaukme differentiate them by calling "Tai Zawti or Zawti Shan." When any event or festival for all Shan opens in Kyaukme, Tai Zawti participate in it. They pay obeisance with their hands clasped palm to palm and raised to touch their forehead to monks belonging to the other sects. However in cases of Buddhist collective events including both congratulation and condolence any monk or layman will not join. The sect is independent in that significance, though officially integrated into Thudhamma *gaing* since 1984. The people living in this area where one monastery was erected in 1319 B.E. (1957) immigrated about forty years ago. There is no monk, for whom *pandaga* (representative of donators) guards the monastery and presides all Buddhist events.

The way they practice in religious terms is more strict than that of the other sects. They maintain their mode of religious action and want to donate as much as they can. For example, they never eat food which is once donated to any novice or monk and they divide it from their own food.

¹²Gawbaka Aphwe (Trustee Association) , Mohnyin 1990: 122-126.

The most important feature of their religious practice is that they reject any spirit-worship like guardian-spirit of village. They never build any shrine for heart of village. On the other hand, Shan people generally contend that they don't worship any spirit but propitiate it and they are different from the Burmese who worship spirits. When the Shan found a village, they used to erect a shrine for heart of village where villagers invite monks to request to preach Buddhist Scriptures for dispersing any cause of troubles once a year and another shrine for guardian-spirit of village. In cases of ordination into novicehood, almost Burmese and some Shan have a custom to take applicants to shrine of guardian spirit for showing though they don't take obeisance to the spirit. For Tai Zawti, it is impossible.

(3) Analysis of Burmanization

Recently there appears some Ko Myo Shin images by donation at shrines for guardian-spirits where there were not seen any image before. This phenomenon seems to become remarkable after the Independence, for almost shrines of Ko Myo Shin in Shan State are recent ones and kept by the Burmese family for the last three generations in parallel with the conspicuous contacts with the Burmese including military campaign under the leadership of the Burmese within the boundary of Burma. It signifies a phase of Burmanization. The interpretation that Ko Myo Shin is a Shan nat is another phase. Therefore Ko Myo Shin worship is an indicator of Burmanization within the spiritual world. Not only Ko Myo Shin image but also the knowledge of identification of Ko Myo Shin as a famous guardian-spirit is gradually being introduced into Shan State where there were originally no image of guardian-spirit of town or village. Even if any name or legend of Shan indigenous spirit remains, it may disappear in the future.

On the other hand, the government presides all Orders of the Sasana. Even the independent Zawti sect was integrated into State Sangha, too. Burmanization of Shan Buddhism has been accomplished by the political planning. However there is a possibility that some factors of the past Shan Buddhism remain in Shan State, Kachin State and somewhere, though we have not found out any record or documents about it in detail yet.

Shan people are exposed to Burmanization in political and religious terms. Some Shan people criticize the introduction of Ko Myo Shin image, because such a image is not original in Shan culture. Some images of Ko Myo Shin guard monasteries in Shan villages. They explain that these images must be donated by some Burmese experts of spirit-worship called *natkadaw* who hold a *nat-pwe* that means a spirit-festival every year, which Shan people have not seen before. Though some of the experts are Shan in origin, but they go to Taungbyon spirit festival which is the biggest one in Burma every year. So the way they

keep in religious activities is much Burmanized.

Daw Mi Mi Khaing writes that the population of Shan was a little less than fifty percentage in Shan States.¹³ Probably this fact was due to the data in the colonial period. According to the Census of India in 1931, the population of Tai group composed of Shan, Shan-Tayok (Tayot) and others was 697,417, which formed about 47 percentage in both Northern and Southern Shan States.¹⁴ On the other hand, the data of Population Census in 1983 reports that the number of the Shan in Shan State was 2,360,541, which was 63.5 percentage of all. This increase of percentage of the Shan from 1931 to 1983 is thought to be due to not so much natural increase of population as change of ethnic-registration method. Many of non-Shan people returned themselves as non-Shans in 1931 while a large number of them returned themselves as Shans in 1983.

Owing to centralization of the Burmese after the Independence, the Shan politically became a minority group under the leadership of majority, the Burmese. The people living in Shan State tend to be labeled as Shan collectively. Therefore the label of Shan signifies both ethnic origin and a social indicator or spatial category. This is a phase of Shanization in political terms under Burmanization since the Independence. This trend in contrast with a different kind of Burmanization in the colonial period is much recognized after all Sawbwas' regime finally ended in 1959. The ethnic self-consciousness at the level of cultural micro-cosmos of the Shan themselves was forced to become unsettled, for they had lost not only their own leader but also religious and symbolic pivot. Under such a condition, Burmanization is thought to be accelerated under the leadership of the government of Burma.

In sum, as for religious sphere, the indigenous spirit-worship of the Shan is gradually becoming Burmanized through the inflow of Ko Myo Shin image and legend or plot of nine in Shan State since the meeting with knowledge of pantheon of the popular spirits originated among the Burmese. On the other hand, since 1980 all Orders of Buddhism became united. Even Zawti sect superficially became a member of State Sangha whose initiative is taken by the government. If any scholar wants to analyze cultural change of the Shan, the factor of Burmanization cannot be ignored. The message I try to convey is the fact of Burmanization of the Shan in religious practice and knowledge and its preliminary analysis from an anthropological point of view.

---

¹³Mi Mi Khaing n.d.

¹⁴Census of India, 1931, 1933: 182, 189.

References

Census of India 1931

1933 *Census of India 1931*, VOL XI Pt.1, Rangoon: Govt. Pr.
Gawbaka Aphwe (Trustee Association), Mohnyin

1990 "Zawti gaing pohtunhkein," *Myitkyina Wuntho Sayadaw Agga Maha Pandi Tapusa*, pp.122-134, Yangon: Daw Mo Thita. (in Burmese)

Hasegawa, K.

1996 "Jouzabu Bukkyou-ken niokeru 「Chiiki」 to 「Minzoku」 no Isou," Y.Hayashi (ed.) *Tounan-Asia Tairikubu niokeru Minzokukan-Kankei to 「Chiiki」 no Seisei*, pp. 79-107, Kyoto: Kyoto University. (in Japanese)

Immigration and Manpower Department

1987 *Shan State 1983 Population Census*, Rangoon: Ministry of Home and Religious Affairs.

Kyaw Thein, U

1990 "Shan Zawti gaing hnin Ninyutyeyi," *Myitkyina Wuntho Sayadaw Agga Maha Pandi Tapusa*, pp.142-145, Yangon: Daw Mo Thita. (in Burmese)

Mi Mi Khaing

n.d. *Kambawza: A Modern Review*.

Naw Mong

1997 "Lookin back at the Past," *Shwe Yadu Shan Pyine Magazine*, pp. 168-173, Yangon: Taunggyi Athin.

Pui Loi Hom and Pu Loi Tun

1997 "The Foundation of Mong Kawng," *Shwe Yadu Shan Pyine Magazine*, pp.182-186, Yangon: Taunggyi Athin.

San Aung

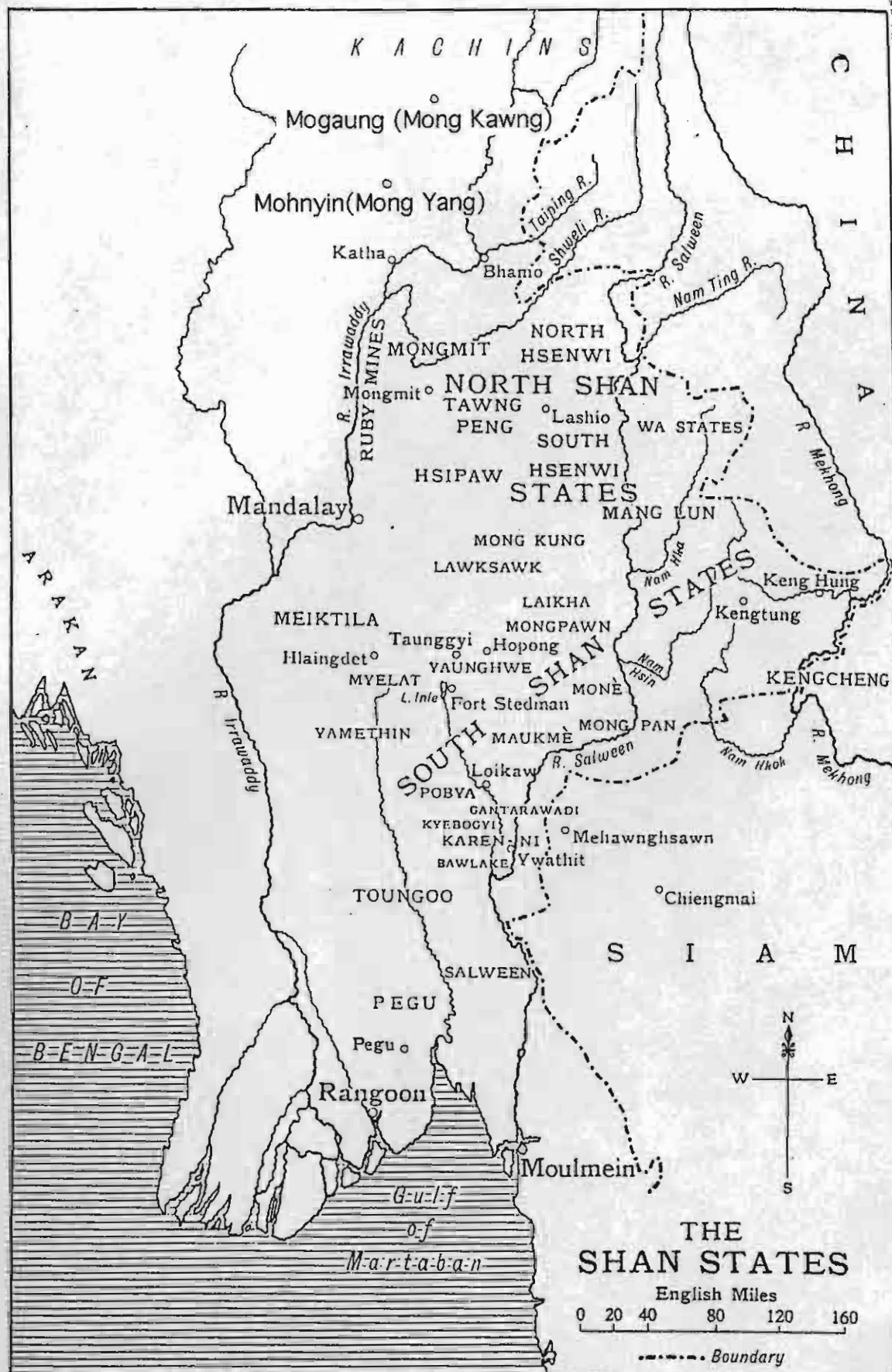
1973 *Ninyutywi Ayeitapon*, Ministry of Information.
(in Burmese)

Scott, J.G. & J.P.Hardiman

1901 *Gazetteer of Upper Burma and Shan States*, Vol.2, No.3.
(repr.) New York: AMS.

Than Tun, Dr.

1990 *The Royal Orders of Burma, A.D.1598-1885*, Vol.10,
Kyoto University.

ความสัมพันธ์ และการรับรู้ระหว่างไทยกับ "ลาว"

1. ที่มาของปัญหา

บทความนี้พยายามที่จะสำรวจมุมมองของความรู้เกี่ยวกับคำว่า "ลาว" เพื่อที่จะแสดงถึงความเชื่อมโยงของความคิดของคนไทยที่มีต่อ "ลาว" นับตั้งแต่อดีตที่ปรากฏในเอกสาร

คำว่า "ลาว" ดูจะมีบทบาทต่อ "ไทย" หรือ สยามในหลายลักษณะ ในอดีต "ลาว" เป็นคำที่คนไทยลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาชิงชัง และมีความรู้สึกว่าเป็น "เหนือกว่า" ซึ่งความรู้ดังกล่าวยังปรากฏจนถึงปัจจุบัน

จากงานเขียนที่ปรากฏมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 25 (คริสต์ศตวรรษที่ 19) พบว่างานเขียนมักกล่าวถึงกำเนิดของไทย-ลาว ว่าเป็นพวก หรือกลุ่มเดียวกัน มีความใกล้ชิดกัน แม้กระทั่งกล่าวกันว่า "เป็นพี่เป็นน้องกัน" แต่ในทางปฏิบัติคนไทยกลับแสดงความชิงชังและ "เหนือกว่า" ความคิดดังกล่าวอาจเป็นที่มาของความคิดที่ประวัติศาสตร์ไทยเริ่มตั้งต้นที่อาณาจักรสุโขทัย และพยายามปฏิเสธความเกี่ยวข้องกับ "ลาว"

การศึกษาอย่างละเอียดในมุมมองความรู้ คงจะทำให้เข้าใจถึงแนวคิด และสาเหตุของความคิดของคนไทย เกี่ยวกับ "ลาว" ชัดเจนยิ่งขึ้น อันจะเป็นแนวทางสู่ความเข้าใจระหว่างไทยกับลาวได้ดีกว่าที่เป็นอยู่

2. การรับรู้ "ลาว" ของคนไทยลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

คนไทยลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาหรือชาวสยามรับรู้คำว่า "ลาว" แตกต่างกันไปเป็นระยะ ๆ มาตั้งแต่อดีต ในสมัยสุโขทัยและอยุธยา คำว่า "ลาว" หมายถึงคนที่มีฐานะไม่แตกต่างไปจากสยามหรือไทย แต่ความคิดดังกล่าวเริ่มเปลี่ยนแปลงในสมัยรัตนโกสินทร์ ลาวเริ่มเป็นกลุ่มชนที่ด้อยกว่าไทยหรือสยาม และต่อมาลาวกับไทยกลายเป็นกลุ่มชนคนละพวกที่ต่างกันอย่างชัดเจน แต่เมื่อมีเหตุการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศ กลุ่มผู้นำไทยได้พยายามเปลี่ยนทัศนคติใหม่ว่า ไทย และลาวเป็นกลุ่มชนเดียวกันแต่ความคิด "เหนือกว่า" ของกลุ่มไทยมิได้หายไป ความคิดดังกล่าวมีบทบาทในสังคมไทยเป็นเวลานานจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตามได้มีนักวิชาการเสนอความคิดใหม่เกี่ยวกับ

ความแตกต่างระหว่างไทยหรือสยามกับลาว แต่ความคิดดังกล่าวยังเป็นเพียงข้อเสนอเพื่อหาข้อยุติต่อไป

2.1 การรับรู้เรื่องลาว ในสมัยสุโขทัยและอยุธยา

ในอดีตนับตั้งแต่สมัยอาณาจักรสุโขทัย (พ.ศ. 1762 (1781)–1981) จนถึงสมัยอยุธยา (พ.ศ. 1893–2310) "ลาว" มีความหมายถึงกลุ่มชนที่อยู่ทางตอนเหนือของกลุ่มไทย หรือ สยามซึ่งมีศูนย์อำนาจบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา กลุ่มลาวคงจะเป็นกลุ่มคนที่มีความใกล้ชิดกับคนไทย มาเป็นเวลานาน และอาศัยปะปนกัน รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนทางด้านสังคมและวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน ถึงแม้จะมีชื่อเรียกแตกต่างกันว่า ไทยและลาว แต่ความแตกต่างนั้นคงมิใช่ความแตกต่างในทางชาติพันธุ์ แต่เป็นความแตกต่างของความเป็น "บ้านและเมือง"¹ ส่วนกลุ่มชนทั้งไทยหรือ สยามและลาวปะปนกันภายใต้พระมหากษัตริย์ ที่ทำหน้าที่ปกครอง ดังเช่นในศิลาจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหง ระบุว่า "พ่อขุนรามคำแหง ลูกพ่อขุนศรีอินทราทิตย์เป็นชนในเมืองศรีสัชชนาลัย สุโขทัย ทั้งมากาวลาวแลไทย ไ้ท้ล้าฟ้า ภู... ไทยชาอู ชาวของมาออ (ก)..."²

จากศิลาจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหงได้ระบุถึงอาณาเขตของอาณาจักรสุโขทัย และกล่าวถึงเมืองเวียงจันทน์ เวียงคำ และเมืองชวา (หลวงพระบาง)³ ในสมัยพระเจ้าลิไท (พ.ศ. 1890–1912) จากจารึกหลักที่ 8 ได้ระบุอาณาเขตของสุโขทัยทางทิศตะวันออก "ถึงของพระยาฝางอม"⁴ การระบุถึงชื่อเมืองและท้าวฝางจุ่ม แสดงให้เห็นว่าผู้นำสุโขทัยรับรู้ถึงกลุ่มชนที่ตั้งอาณาจักรอยู่ทางตะวันออกของตน แต่ในศิลาจารึกหาได้เรียกชนกลุ่มนี้และเมืองว่าเป็น "ลาว" ไม่

¹ ข้อคิดนี้เสนอโดย ชวัญเมือง จันทโรจณี ในงานเขียนซึ่งยังมิได้ตีพิมพ์ ก่อนประสบอุบัติเหตุทางรถยนต์และเสียชีวิตเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2541 งานเขียนชิ้นนี้มีชื่อว่า "ภาพลักษณ์ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ในเอกสารลาว" มหาวิทยาลัยนเรศวร (เอกสารโรเนียว)

² สำนักนายกรัฐมนตรี ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 1 พระนคร : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี, 2521, หน้า 20.

³ สำนักนายกรัฐมนตรี ประชุมศิลาจารึกภาคที่ 1, หน้า 21.

⁴ สันชัย กระบวนแสง ประวัติศาสตร์สุโขทัย กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เนศ, 2520, หน้า 37.

ในสมัยอยุธยายังรับรู้คำว่า "ลาว" เหมือนดังเช่นสมัยสุโขทัย กล่าวคือ ยังรับรู้ในความแตกต่างของกลุ่มลาวตาม "บ้านและเมือง" มิใช่ในลักษณะของกลุ่มชาติพันธุ์ ลาวแยกเป็นหลายกลุ่มตามศูนย์อำนาจที่สำคัญ ๆ อาทิ ลาวเชียงใหม่ ลาวเวียงจันทน์ ลาวหลวงพระบาง ชาวลาวเหล่านี้เมื่ออยู่ภายใต้พระราชอำนาจกษัตริย์อยุธยาโดยเป็นประชากรอยุธยาได้แตกต่างจากชาวสยามหรือไทยดังที่ปรากฏในพระบรมราชโองการพระเจ้าท้ายสระ ที่ห้ามคนไทย มอญ และลาวเข้ารีต^๕ นอกจากนี้ลาลูว์แบร์ ทูตฝรั่งเศสที่เข้ามาสมัยสมเด็จพระนารายณ์ระบุว่า "ชาวลาวกับสยามเกือบจะเป็นชนชาติเดียวกัน"^๖

อาจสรุปได้ว่า สมัยสุโขทัยและอยุธยาไม่ปรากฏมีการแบ่งแยกลาว เป็นอีกกลุ่มชาติพันธุ์ ถึงแม้จะมีชื่อเรียกต่างกัน แต่วิถีชีวิตในการดำรงอยู่ไม่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทัศนคติที่ดูหมิ่นคนกลุ่มลาวยังไม่ปรากฏให้เห็น

2.2 การรับรู้เรื่อง "ลาว" ในสมัยรัตนโกสินทร์

ในสมัยรัตนโกสินทร์ รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (พ.ศ. 2325-2352) และรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (พ.ศ. 2352-2367) การรับรู้คำว่า "ลาว" จะยังหมายถึงคนโดยเรียกรวมลาวล้านนา และลาวล้านช้าง ส่วนพวกที่อยู่ทางใต้ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เรียกว่า "ไทย" ดังปรากฏในวรรณคดีที่แต่งขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเรื่อง ชุนช้างชุนแผน ตอนที่ 26 เชียงใหม่ซึ่งนางสร้อยทองที่ว่า^๗

จิงกษัตริย์จอมลาวเจ้าล้านช้าง	เสด็จมาหานางมาข้างหน้า
จูงส่งขึ้นยังหลังคชา	ให้ยาตราวันลสกลไกร

^๕ ชวัณเมือง จันทโรจณี ภาพลักษณ์ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ในเอกสารลาว. พิมพ์โลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร. 2540, หน้า 5.

^๖ ลาลูว์แบร์ จดหมายเหตุลาลูว์แบร์ ฉบับสมบูรณ์ เล่มที่ 1 แปลโดยสันต์ ท. โกมลบุตร. 2510, หน้า 46.

^๗ กรมศิลปากร เล่าเรื่องชุนช้างชุนแผน ธนบุรี : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ 14, พ.ศ. 2513, หน้า 577, 581.

อนึ่งในวรรณกรรมชิ้นนี้มีผู้ประพันธ์หลายคน และหลายสมัยโปรดดูในตำนานเล่า พระนิพนธ์สมเด็จพระนารายณ์ดำนางพารา. หน้า(๑)-(๕๒)

เมื่อกองทัพจากเชียงใหม่มาแย่งชิงนางสร้อยทอง ได้บรรยายทหารไทย อยุธยา และทหารจาก
เวียงจันทน์ว่า

ครานั้นบรรดาพวกไทยลาว

ตาขาวตัวสั้นอยู่วันไทว

และเมื่อกองทัพเชียงใหม่เข้าแย่งชิงนางสร้อยทอง ผู้ประพันธ์ได้บรรยายทหารเชียงใหม่ว่า

ครานั้นจึงแสนศรีเพชรกล้า

ยิงปืนสัญญาพาข้าไม้

เหล่าทหารพร้อมกันในทันใด

ยิงปืนไฟดังดังดังประดา

ให้เกรียวว้างกรูจู่เข้าล้อม

ไล่ล้อมเลี้ยวลัดสกัดหน้า

พระท้าวหน้าเห็นลาวเกรียวกราวมา

ตกประหม่านั่งอึ้งตะลึงแล

อะไรนั้นมัดกัณมาเป็นปู

ถามไถ่จะใคร่รู้ซึ่งเรื่องราว

เขานอกว่าชาวใต้ไทยอยุธยา

ต่างก็เรียกกันมาอยู่มีลาว

คำว่า ลาว ในบทกลอนสองบทแรก หมายถึงลาวล้านช้าง ส่วนคำว่า ลาว ในบทกลอน
ที่สาม หมายถึงลาวเชียงใหม่ หรือล้านนา และเมื่อกล่าวถึงคนทางลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง
เรียก "ไทย" อย่างไรก็ตามในงานเขียนบางตอนได้สะท้อนถึงธรรมชาติของ "ลาว" ด้วยความ
ชิงชัง ลาวที่ได้รับการชิงชัง คือ ลาวเชียงใหม่ ทาใช้ลาวเวียงจันทน์ สาเหตุที่ชิงชังคงเนื่องจาก
อยุธยาทำสงครามกับเชียงใหม่ตลอดมา เมื่อนางวันทองทะเลาะกับนางลาวทอง ซึ่งเป็นภรรยาใหม่
ของขุนแผนจากเชียงใหม่ผู้ประพันธ์ได้บรรยายว่า^๑

พอวันวายเข้าด้วยกันไม่ทันไทว

ข้าเป็นลาวชาวไพร่ประสาชื้อ

ถ้าแต่หลังรู้มั่งว่าเมียมี

จะจัดของดีดีลงมาให้

ตามประสาชาวคงอยู่พงไพร

ทั้งเนื้อไม้ก็ผูกหนาแลงาข้าง

เมื่อนางวันทองคำทอนางลาวทองได้เปรียบเปรยว่า เป็นลาวชาวป่า เช่น

^๑ กรมศิลปากร, เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน, 2513, หน้า 279, 281

ถึงกระนั้นที่การอะไรใคร	หรือช้างแถมมึงเข้าไปจนคอหอย
ทศอิลลาชาวป่าขึ้นหน้าลอย	แม่จะค่อยเอาเลือดมาล้างตีน
<hr/>	
นี่อิลลาชาวคอนคอนเงรจา	อีกนังกำกบจะตมมัน

นอกจากนี้เมืองนางทองประศรี คำทอนางสร้อยฟ้าว่า⁹

น้ำไหลโยไม้ไหลไปที่ลุ่ม	ช้างไหลซุ่มไปบนเขาเจ้าแม่เอ๋ย
ท่านอย่าว่าเพมาเปรียบเปรย	เพยอิลลาปากคอมันหนักนัก
ก็เพราะมึงอิลลาอิลลาโลน	ร้องตะโกนก้องบ้านอิคานหัก
อ้เจ้าคร้อยหมาเบื้อมันเหลือรัก	ทำอีกซักมีฉาวอิลลาตอน

จากวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน แสดงให้เห็นถึงการรับรู้ว่ามีต้นสมัยรัตนโกสินทร์ ไทย หรือสยามมีอำนาจเหนือดินแดนลาวทั้งมวล ซึ่งก่อนสมัยธนบุรี-รัตนโกสินทร์ ล้านนา และล้านช้าง มิได้เป็นประเทศราชของอาณาจักรไทย แต่ในวรรณกรรมเรื่องนี้พระเจ้ากรุงเวียงจันทน์ถวายนางสร้อยทองแด่กษัตริย์อยุธยา เพราะ¹⁰

อันพระเจ้ากรุงศรีอยุธยา   พระเดชปราบได้ทั้ง ไตรจักร

หลังจากที่เชียงใหม่ส่งกองทัพมาชิงนางสร้อยทอง อยุธยาส่งกองทัพไปตีเมืองเชียงใหม่ เมื่ออยุธยาทราบชนะ พระเจ้าเชียงใหม่ยอมรับอำนาจอยุธยาตามที่ว่า¹¹

จะอ่อนน้อมยอมถวายเจ้านายแล้ว   ทั้งลูกแก้วเมียยังมีเหลือ
ทั้งเวียงชัยไพร่ฟ้าข้าบุรี   ถวายไว้ได้รู้ลิพระบาท

⁹ กรมศิลปากร, เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน, 2513, หน้า 910

¹⁰ กรมศิลปากร, เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน, 2513, หน้า 569

¹¹ กรมศิลปากร, เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน, 2513, หน้า 732

ความเปลี่ยนแปลงในการรับรู้เรื่อง ลาว ว่าเป็นคนละกลุ่มและ "ต่ำต้อย" กว่าไทย คงทวีความรุนแรงขึ้นหลังเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์ (พ.ศ. 2369-2371) หลังการปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ กองทัพไทยเผาครเวียงจันทน์ และอพยพผู้คนจากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงมายังพระราชอาณาเขตสยาม ดังนั้นความเป็นมิตรกับลาวนครเวียงจันทน์คงต้องเปลี่ยนแปลง และการปกครองประเทศราชลาวคงต้องกระชั้นมากขึ้นอันมีผลต่อความคิดของผู้ปกครองไทย

2.3 การรับรู้ "ลาว" ในยุคความรู้สึกเป็น "ชาติ"

อาจกล่าวได้ว่าสยามเริ่มมีความรู้สึกสำนึกเป็นชาติว่าตนเองแตกต่าง ไปจากชนกลุ่มอื่นหรือชาติอื่น ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 และบังเกิดผลชัดเจนในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แนวความคิดที่เกิดขึ้นมีผลแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างลาวและไทย แต่เมื่อลัทธิอาณานิคมกำลังคุกคามภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ สยามได้รับภัยจากการคุกคามของฝรั่งเศสและเพื่อปกป้องอาณาเขตของตนความคิดที่แตกต่างของเชื้อชาติระหว่างไทยกับลาว ได้หยุดชะงักลง โดยเกิดแนวคิดใหม่คือ ไทยกับลาวเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ความคิดดังกล่าวเป็นที่ยอมรับของนักเขียน และผู้รู้ของไทยนับตั้งแต่นั้นมา ถึงแม้ในปัจจุบันจะเกิดข้อถกเถียงใหม่อีกก็ตาม

2.3.1 การรับรู้ "ลาว" ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 (พ.ศ. 2394-2411)

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ปรากฏให้เห็นแนวความคิดของผู้ปกครองไทยที่มีอำนาจเหนือลาว อย่างชัดเจน ดังพระราชหัตถเลขาที่ทรงพระราชทานแก่จักรพรรดินโปเลียนที่ 3 แห่งฝรั่งเศสว่า "...พระจอมเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม ผู้เป็นใหญ่แก่ประเทศราชต่าง ๆ ไกลเคียงคือ เมืองลาว เมืองกำเพชร์ เมืองมลายู" และอีกฉบับหนึ่งมีข้อความว่า "...เป็นใหญ่ในแผ่นดินสยาม และเมืองไกลเคียงต่าง ๆ คือ เมืองลาวเจียง ลาว กาว กำโพชา แลเมืองมลายู หลายเมือง..."¹²

¹² พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานวชิรานุวัตตวงศ์ โปรดให้พิมพ์ในการบำเพ็ญพระกุศลพระชนมายุสมมงคล วันที่ 23 เมษายน พ.ศ. 2470. พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนาการ, 2470 หน้า 3, 11

จากพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 แสดงให้เห็นถึงความ "เหนือกว่า" ของสยามที่มีต่อกลุ่มลาว โดยเฉพาะกลุ่มลาวล้านช้างและลาวอีสาน ในกรณีประเพณีให้คนไทยเล่น "ลาวแคน" ดังที่ว่า

...ก็การบังคับเห็นแปลกไปนัก ชาวไทยทั้งปวงละทิ้ง
การเล่นสำหรับเมืองตัว...ทรงพระราชดำริเห็นว่าไม่สู้งาม
ไม่สู้ควร ที่การเล่นอย่างลาวจะมาเป็นพื้นเมืองไทย ลาวแคน
เป็นข้าของไทย ฯ ไม่เคยเป็นข้าลาว จะเอาอย่างลาวมาเป็น
พื้นเมืองไทยไม่สมควร...¹³

นอกจากนี้ยังทรงเห็นว่า ลาวแคน และพระพุทธรูปลาวเป็นสาเหตุของความวิปริตต่าง ๆ ที่มีต่อเมืองไทย ดังที่ว่า

...ตั้งแต่พากันเล่นลาวแคนมาอย่างเดียวกักว่าสิบปี
มาแล้ว จนการตราเป็นพื้นเมือง แลสิ่งเกตุการเล่นลาวแคน
ชุกชุมที่ไหน ผนึกตักน้อยร่วงโรยไป ถึงป็นข้าวในนา
รอดตัวก็เพราะน้ำป่ามาช่วย เมืองที่เล่นลาวแคนมาก
เมื่อฤดูฝน ฯ ก็น้อยทำนาก็เสียไม่องงาม ทำขึ้นได้บ้าง
เมื่อปลายฝน น้ำป่ากระโชกมาก็เสียหมด เพราะฉะนั้น
ทรงพระราชวิตกอยู่...ให้งดการเล่นลาวแคนเสียอย่าทามา
ดูแลอย่าให้เล่นเองเลย ลองดูสักปีหนึ่งสองปี...¹⁴

¹³ ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 พ.ศ. 2405-2408 ประกาศห้ามมิให้เล่นแอ่วลาว พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา 2504, หน้า 290.

¹⁴ ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 พ.ศ. 2405-2408 หน้า 290-291

มีความเชื่อว่าพระพุทธรูปลาวซึ่งกองทัพไทยนำมาจากเวียงจันทน์หลังปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ เป็นสิ่งที่เปี่ยมภัยแก่บ้านเมือง เสนาบดีจำนวนหนึ่งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เข้าชื่อทูลเกล้าฯ ถวายความเห็นว่าการพระราชทานพระพุทธรูปลาว คือ พระทอง พระเลื่อม พระไสย กลับไปยังเมืองลาวตามเดิม เพราะพระพุทธรูปเหล่านั้นนำมาซึ่งภัยพิบัติแก่บ้านเมือง เช่น ฝนแล้ง และความปั่นป่วนทางเศรษฐกิจ ดังที่ว่า

...และเมื่อปีชวด จศก (พ.ศ.2407) เกิดฝนแล้งข้าวแพง
ท่านเสนาบดีเข้าชื่อกันทำเรื่องราวทูลเกล้าฯ ทูลกระหม่อมถวายว่า
ด้วยได้ยืมราษฎรชายหญิงหลายพวกหลายเหล่าบ่นชู้ชิบกันอยู่เนืองๆ
มานานแล้วว่า ครั้งตั้งแต่พระเลื่อมเมืองเวียงจันทน์ ซึ่งมาอยู่เมือง
หนองคาย เชิญลงมาไว้ ณ กรุงเทพมหานคร เมื่อปลายปีมะเส็ง
นพศก และพระไสยเมืองเวียงจันทน์ ซึ่งมาอยู่ด้วยพระเลื่อม ณ เมือง
หนองคาย และพระแสนเมืองมหาไชย เชิญมาไว้ ณ วัดปทุมวนาราม
เมื่อปลายปีมะเมียสัมฤทธิ์ศกนั้นมา ฝนในแขวงกรุงเทพมหานครตกน้อยไป
กว่าแต่ก่อนทุกปี ต้องบ่นว่าฝนแล้งทุกปี บางพวกก็ว่าพระพุทธรูปเหล่านั้นไป
อยู่ที่ไหนของแพงขึ้น และว่าของลาวเขาถือว่าพระพุทธรูปของบ้านร้าง
เมืองเสียปีศาจมักสิงสู่ ลาวเรียกว่าพุทธยักษ์ รังเกียจจนไม่ให้เข้าบ้าน
เข้าเมือง...¹⁵

...หนึ่งพระพุทธรูปลาวในทัศนะของบรรดาเสนาบดีไทยนั้นยังไม่คู่ควร
แก่บ้านเมือง และมีความศรัทธาเลื่อมใสยิ่งกว่าพระพุทธรูปที่คนไทยนับถือ สาเหตุ
สำคัญที่ทำให้พระพุทธรูปลาว "ด้อย" กว่าพระพุทธรูปไทย เนื่องจากมีขนาดเล็ก
และไม่มี "พุทธโคศ" ดังที่ว่า

¹⁵ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2 เล่ม 2. พระนคร :
โรงพิมพ์คุรุสภา 2504, หน้า 147.

...เช่นแล้งเข้าคราวใดก็ให้มีผู้ตบชบรับเลี้ยงด้วย พระพุทธรูป
พระเลื่อม พระใส 2 พระองค์นี้เนื่อง ๆ ทนากุ และกาลบัดนั้นก็
ประตู่ที่คนผู้อยากจะหยิบยกโทษต่าง ๆ บ่นว่าจะลอบไปให้โรงพิมพ์
อเมริกันลงพิมพ์นั้นทว่าบ่นไปต่าง ๆ ตามคำราษฎรจะเอาตัวผู้บ่น
ก็ไม่ได้ จะเป็นทีเลื่อมเสียพระเกียรติยศไปเพราะพระพุทธรูปเป็น
แต่ของหล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ย่อมๆ ไม่เป็นที่เห็นเป็นประหลาดอัศจรรย์
อะไรนักนั้นก็สมควรแก่พระบารมีเลย พระพุทธรูปอย่างนี้ตั้งอยู่ในกรุง-
เทพมหานครก็ไม่เป็นที่ออกอวดแขกเมืองได้เหมือนพระแก้วมรกตและ
พระแก้วมรกต พระฉลองพระองค์ทรงเครื่ององค์ประดับเพชรพลอยต่าง-
ๆ นั้นเลย พระแก้วมรกต พระแก้วมรกต พระสิหิงค์ และพระพุทธรูปทอง
สัมฤทธิ์ใหญ่ ๆ ซึ่งงามดีเป็นศรีพระนครคู่พระบารมีเคยอยู่บ้านเมืองมี
ความสุขมากก็มี อยู่ในกรุงเทพมหานครนี้เป็นอันมากแล้ว ก็พระบาง
พระแทรกคำ พระเลื่อม พระใส พระแสนเป็นของดีมีลาวเล่าลือ
ออกชื่อเชิดชูว่าศักดิ์สิทธิ์เชิญมาไว้ก็ยากยิ่งไม่ได้เห็นฤทธิ์เดชวิเศษ
เป็นคุณแก่บ้านเมืองได้อย่างไร มีผู้นับถือมากก็แต่พวกลาว ก็คนใน
พระนครนี้เป็นลาวสักส่วนหนึ่งเป็นคนมิใช่ลาวหลายสิบส่วน...¹⁶

ลักษณะแนวคิดที่ปรากฏเป็นลักษณะของศาสนาประจำถิ่น (Localized Buddhism)

อันนำไปสู่ความคิดที่ต้อยกว่าทางวัฒนธรรมและประเพณี

2.3.2 การรับรู้ "ลาว" ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5

ก่อนการปฏิรูปประเทศครั้งใหญ่ปี พ.ศ. 2435 อาจกล่าวได้ว่า แนวคิดของกลุ่มผู้น่าไทยนั้นเชื่อว่า ไทยเป็นคนละกลุ่มกันกับลาว รวมทั้ง "เหนือกว่า" ลาวด้วย พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 พระราชทานพระยาราชสีมการากร ข้าหลวงหัวเมืองเหนือ ประจำเมืองเชียงใหม่ว่า

¹⁶ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์. พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4 เล่ม 2 พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา 2504, หน้า 192.

...การซึ่งเป็นข้าหลวงสามหัวเมืองนี้ ต้องถือว่าเป็น
ผู้รักษานาณและรักษาคำสั่งกรุงเทพฯ ที่จะให้เป็นไปได้
ตามคำสั่งทุกประการ แลต้องรู้ความประสงค์ของกรุงเทพฯ
ว่าเราถือว่าเมืองเชียงใหม่ยังไม่เป็นพระราชอาณาเขตของ
เราแท้ เพราะยังเป็นประเทศราชอยู่ตราบใด แต่เราก็ไม่ได้
คิดจะรื้อถอนวงษตระกูลมิให้เป็นประเทศราช เป็นแต่อยากจะ
ถือจะยึดเอาอำนาจที่จริง คือการอันใดจะเป็นไปได้ ก็ให้เป็น
ไปได้เฉพาะที่เรายอมให้เป็น คือให้ข้าหลวงมีอำนาจจะสั่งให้ทำ
อันใด จะห้ามไม่ให้ทำอันใดโดยตรง ๆ เป็นการเปิดเผยในที่ควร
เปิดเผยฤาเป็นการลับ ๆ โดยเป็นการแนะนำสั่งสอนลาวต้องทำ
ตาม ในการที่ไม่ควรจะเปิดเผย เมื่อจะว่าโดยย่อแล้วในลาวเป็น
เหมือนหนึ่งเครื่องจักร ซึ่งเราจะหมุนให้ไปข้างหน้าฤาให้มาข้างหลัง
ก็ได้ตามชอบใจ ดังนั้นแล้ว เป็นถูกต้องกับความปรารถนาของ
กรุงเทพฯ แต่เป็นการจำเป็นที่จะต้องทำการอย่างนี้ด้วยสติปัญญา
เป็นอย่างมากกว่าอำนาจกำลังต้องอย่าให้ลาวเห็นว่าเป็นการบีบคั้นกดขี่
ต้องใช้ให้เห็นในการที่เป็นประโยชน์ แลไม่เป็นประโยชน์เป็นพื้น
พระยาราชสัมภารากร ต้องถือว่า ถ้าพูดกับฝ่ายหนึ่ง ลาวฝ่าย
หนึ่งต้องถือว่าฝ่ายเป็นเขาลาวเป็นไทย ถ้าพูดกับลาวฝ่ายหนึ่งไทย
ฝ่ายหนึ่ง ต้องถือว่าลาวเป็นเขา ไทยเป็นเรา อย่าให้ถือตามแบบ
เก่า ๆ ซึ่งข้าราชการประพฤติดูเหมือนอย่างพระยาราชเสนาเป็นต้น
ดังนี้ เหน่นายของตัวเองเป็นเขาจะทำอันใดก็ตั้งใจบิดนาย ฝ่ายคนอื่น
เขาจะรู้ซึ่งเป็นไร ดังนั้นใช้ไม่ได้ เป็นความคิดของคนหัวด้น...¹⁷

¹⁷ พจช.,. ร.5 สารบาณสมุติพิเศษ เล่ม 8 ร.ที่ 168/45 พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระยาราชสัมภารากร วันที่ 5 พฤศจิกายน ศักราช 1245 (พ.ศ.2426)

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เหตุการณ์สำคัญสองประการที่เกิดขึ้นอันจะมีผลกระทบต่อทัศนคติ คำว่า "ลาว" คือ การปฏิรูปประเทศในปี พ.ศ.2435 การเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง

ในประการแรก การปฏิรูปประเทศในปี พ.ศ.2435 นั้นทำให้เกิดรัฐชาติ (Nation State) ขึ้น เกิดความรู้สึกความเป็นไทยว่าสยามต่างจากลาวอย่างชัดเจน ซึ่งมีผลให้เกิดความคิดเป็นคนละกลุ่มแตกต่างกันในชาติพันธุ์และนอกจากนี้การปกครองในรูปเทศาภิบาล โดยแบ่งเป็นมณฑลนั้น มีมณฑลที่มีใช้สยามแท้หลายมณฑลเพียงแต่อยู่ในพระราชอาณาเขต มณฑลเหล่านั้นมีคำว่า ลาว นำหน้า คือมณฑลลาวท้าว มณฑลลาวพวน มณฑลลาวเฉียง มณฑลลาวกลาง ต่อมาได้ตัดคำว่าลาวทิ้งไป และเปลี่ยนชื่อจากมณฑลลาวพวน เป็นมณฑลอุดร มณฑลลาวกลางเปลี่ยนเป็นมณฑลนครราชสีมา มณฑลลาวท้าวเปลี่ยนเป็น มณฑลอีสาน และมณฑลลาวเฉียงเปลี่ยนเป็นมณฑลพายัพ

ในประการที่สอง ต่อมาเมื่อฝรั่งเศสคุกคามดินแดนของราชอาณาจักรสยามและสยามต้องสละดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงให้ฝรั่งเศสในปี พ.ศ.2436 สยามกลัวว่าฝรั่งเศสจะรุกคืบหน้ามายังดินแดนส่วนอื่น ๆ บริเวณลุ่มแม่น้ำโขงอีก โดยเฉพาะภาคอีสาน พระมหากษัตริย์สยามจึงทรงมีนโยบายเปลี่ยนทัศนคติใหม่ว่าลาวที่เคยเป็นคนละกลุ่มกับไทยนั้นบัดนี้คือคนกลุ่มเดียวกัน โดยสมเด็จพระมหาพรหมเจ้าราชูปถัมภ์ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยทรงอธิบายไว้ว่า

ฉันเดินบกไปจากเมืองนครราชสีมา 5 วันเข้าเขตมณฑลอุดร
ที่เมืองชนบท พอถึงเมืองชนบทก็เห็นชาวเมืองผิดกับเมือง
นครราชสีมาทั้งเครื่องแต่งตัวและนั่งสำเนียงพูดภาษาไทย
แปร่งไปอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งชาวกรุงเทพฯ สำคัญกันมาแต่ก่อนว่า
เป็นลาวแต่เดี๋ยวนี้รู้จักมาก แล้วว่าเป็นไทยมิใช่ลาว...และ
เรียกชาวเมืองซึ่งอันที่จริงเป็นชน "ชาติไทย" ว่าลาวแต่
ลักษณะการปกครองอย่างนั้นหันเวลาอันสมควรเสียแล้ว ถ้าคง
ไว้จะกลับให้โทษ แก่บ้านเมือง...ฉันเห็นชอบด้วยจึงเอาอย่าง
มาเรียกชาวมณฑลอุดร และอีสานในนิทานนั้นว่า "ชาวลานช้าง"
ตามชื่อแคว้นอันเป็นคู่กันกับ "ลานนา" มาแต่ก่อน...¹⁸

¹⁸ สมเด็จพระมหาพรหมเจ้าราชูปถัมภ์ นิทานโบราณคดี นนทบุรี : เจริญอักษรการพิมพ์
2515, หน้า 374-376.

ผลทางปฏิบัติที่เกิดขึ้นก็คือในการสำรวจสำมะโนครัว รัฐบาลสยามออกประกาศว่าพลเมืองไทยให้กรอกสัญชาติว่า "ชาติไทย" ดังที่ว่า

...แต่สืบไปให้เจ้าหน้าที่แต่ละแผนทุกหัวเมือง
ใหญ่ย่อยในมณฑลตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อจะมี
การสำรวจสำมะโนครัวหรือหากมีราษฎรมาติดต่อ
ที่จะต้องใช้แบบพิมพ์ทางราชการ ให้ปฏิบัติใหม่โดย
กรอกในช่องสัญชาตินั้นว่าชาติไทยบังคับสยามทั้งสิ้น
ห้ามมิให้ลงหรือเขียนในช่องสัญชาติว่า ชาติลาว
ชาติเขมร ล่วย ผู้ไทย ฯลฯ ดังที่เคยปฏิบัติมาแต่
ก่อนเป็นอันขาด...¹⁹

อย่างไรก็ตามในความรู้สึก และความนึกคิดของผู้ปกครอง ไทยยังไม่ลืมในความแตกต่าง
หลังปฏิรูปการปกครองของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีลายพระราชหัตถเลขา
พระราชทานเจ้าฟ้ากรมขุนนครสวรรค์วงศ์ เกี่ยวกับงานจัดการทหารในภาคอีสานว่า

...ฉันนึกไปมีความรังเกียจเกิดขึ้นอย่างหนึ่งในเรื่องที่จะให้
พวกลาวเป็นทหารไปทั้งเมืองเหมือนอย่างมณฑลขึ้นในนั้น ค่ะเน
เอาว่าถ้าการจัดทหารนั้นไปภายหน้าถ้าจัดได้ตั้งการฝึกหัด
แบบธรรมนิยมแลปลูกใจคนให้ห้าวหาญได้ถึงที่จนเป็นกองทหาร
หมู่ใหญ่ ๆ อาจจะทำสงครามได้โดยลำพัง พวกลาวมันถือว่าต่าง
ชาติกันกับเรา จะซื้อตรงต่อเราอาจจะขัดแย้งเป็นมิวเตนนั่นคือ ขบถ
ทหารชั้นได้ฤาไม่...²⁰

¹⁹ เต็ม สิงห์จิต ฝั่งขวาแม่น้ำโขง เล่ม 2 (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์

²⁰ ทอจดหมายเหตุแห่งชาติ (ทจช) ร.5 ก.13.2/14 พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานเจ้าฟ้ากรมขุนนครสวรรค์วงศ์ 28 มีนาคม ร.ศ.115
(พ.ศ.2439)

2.3.3 การรับรู้ "ลาว" จากนักวิชาการไทย

นับตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ เป็นต้นมาได้มีนักวิชาการและผู้รู้หลายท่านพยายาม ตอบคำถามความแตกต่างระหว่างไทยกับลาว งานเขียนที่พบต่างเห็นว่าลาว-ไทย ไม่แตกต่างกันทางชาติพันธุ์ และใกล้ชิดกันอย่างยิ่ง ความคิดดังกล่าวกลายเป็นความคิดหลักจนถึงปัจจุบัน

ก. พระยาประชาภิจักรจักร (แฉ่ม บุนนาค) ได้เขียนงานชิ้นสำคัญที่กล่าวถึง ไทย-ลาว คือ พงศาวดารโยนก เรียบเรียงขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2441-2442 การเขียนงานชิ้นนี้กระทำโดยได้พยายามแสวงหา ฉบับตำนานต่าง ๆ มาดัดแปลงออกจากอักษรลาว หรือไทยเหนือ²¹ เมื่อกล่าวถึงแคว้นล้านนาไชยเชียงใหม่ ผู้เขียนระบุว่า "ซึ่งลาวเรียกว่า ล้านนาไทยนั้นในตำนานเรียกว่ามหาภูตจำปาศักดิ์ สามเทสะบ้าง"²² จากที่ปรากฏคำว่า ลาวดูจะต่างจากคำว่าไทย แต่ถ้าพิจารณาให้ละเอียดพบว่าผู้เขียนได้พยายามเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคำว่าลาวและไทยเข้าด้วยกัน ด้วยการเติมคำว่า "ไทย" ขยายคำนามเดิม เช่น "ไทยเหนือ" และ "ล้านนาไทย" อย่างไรก็ตามเมื่ออธิบายคำว่าไทยผู้เขียนให้ความหมายว่า "สว่าง" "ขาว" "ฟ้า" แต่ในภาษาลาวนั้น"คำว่าไทยใช้เพื่อบ่งเป็นคำใช้แทน คำว่า คน... เหตุที่ลาวใช้คำว่าไทยแทนคำว่าคนนั้นเนื่องมาจากการถือชาติว่าเป็นตระกูลแกนคือ เทียนในภาษาจีน แปลว่า ฟ้า คนที่มาจากตระกูลแกนย่อมเรียกว่าไทย คือพวกฟ้าหรือพวกสว่าง พวกขาวทั้งสิ้น"²³ อาจสรุปได้ว่าพระยาประชาภิจักรจักร (แฉ่ม บุนนาค) เชื่อว่าลาวและไทย เป็นพวกที่มาจากที่มาจาก "ตระกูลแกน"ด้วยกัน คือเป็นกลุ่มเดียวกัน

ข. สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ อดีตเสนาบดีผู้มีบทบาทในกระทรวงมหาดไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและทรงเป็น "บิดาแห่งประวัติศาสตร์ไทย" พระองค์ได้ทรงพระนิพนธ์คํานำในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา และได้ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2455 สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงเสนอว่า กลุ่มคนที่อาศัยอยู่บริเวณประเทศไทยปัจจุบันล้วนแต่เป็นพวกลาวะ หรือละว้า ซึ่งมาจากคำว่า ลาว และทรงเรียกคนกลุ่มนี้ใหม่เพื่อไม่ให้สับสนว่า

²¹ พระยาประชาภิจักรจักร (แฉ่ม บุนนาค) พงศาวดารโยนก กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2515 หน้า 4

²² พระยาประชาภิจักรจักร พงศาวดารโยนก หน้า 15

²³ พระยาประชาภิจักรจักร พงศาวดารโยนก หน้า 19-21

"ลาวเดิม"ลาวเดิมจึงมีภาษาพูดที่แตกต่างไปจากไทย ส่วนกลุ่มลาว ซึ่งเป็นไทยกลุ่มหนึ่งรวมทั้งไทยกลุ่มอื่น ๆ ได้อพยพลงมาจากจีนฝ่ายใต้ มายังดินแดนของพวกลาวเดิม และทรงสรุปในเรื่องนี้ว่า

ไทยเราชาวไต้ยังมักเข้าใจกันอยู่โดยมาก ว่าชาวเมืองที่อยู่ใน
มณฑลพายัพ มณฑลอุดร มณฑลร้อยเอ็ด และมณฑลอุบลทุกวันนี้เป็น
ลาว และเรียกเขาว่าลาว ที่จริงหัวเมืองมณฑลเหล่านั้น แต่โบราณ
เป็นเมืองลาวจริง แต่ชาวเมืองทุกวันนี้โดยมากเป็นไทย (และเขา
ถือว่าตัวเขาเป็นไทย) เหมือนกับเราชาวไต้²⁴

จากข้อความดังกล่าวสรุปได้ว่า ลาว และไทยคือกลุ่มเดียวกันเพียงแต่ตั้งบ้านและเมือง
ต่างสถานที่กัน ความคิดดังกล่าวเป็นที่ยอมรับของสังคมไทยตลอดมา ซึ่งอาจทราบได้จากแบบเรียน
ไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 โดยกล่าวว่า

"ลาวมีภูมิลำเนาอยู่ทางแผ่นดินสูงทางเหนือแถวลุ่มแม่น้ำโขง
ตั้งแต่เขาบรรทัดต่อแดนเขมรขึ้นมาและทางมณฑลพายัพก็เป็น
ลาวเดิม...ส่วนมากลัวะ ละว้า เป็นพวกลาวเดิม เดียวนี้อยู่
ตามป่าตามเขาในมณฑลที่เป็นลาวเดิม"²⁵

และจากแบบเรียนในปี พ.ศ. 2477 ได้เสนอว่า

ชาติลาวหรือลัวะ อยู่ระหว่างมอญ-ขอม...
อาณาจักรลานนาไทย คือ อาณาเขตเดิมมณฑลพายัพ
เดี๋ยวนี้ แต่ก่อนเป็นเมืองของลาวเดิม²⁶

²⁴ กรมศิลปากร พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 1 กรุงเทพมหานคร : อมรา
การพิมพ์, 2516, หน้า 35

²⁵ โสภาก ปาลบุตร แบบเรียนประวัติการของไทย (ประถม 4) พระนคร : โรงพิมพ์อักษรนิติ
พ.ศ.2473, หน้า 7

²⁶ หลวงขุนทิ่กลสิกร หลวงลือล้ำศาสตร์ ขุนวิทยาวุฒิ และพระบวรโรฬารวิทยา หนังสือเรียน
ประวัติศาสตร์ พ.ศ.2477 หน้า 69 และ หน้า 11

ในปัจจุบันแบบเรียนไทยยังคงรับเอาแนวความคิดเดิมและซ้ำซ้อนกว่าที่เคยเสนอมาโดย
กล่าวว่า

แต่พอจะอนุมานได้ว่า พวกศรีสัตนาคนหุตมีเชื้อชาติ
เป็นไทย แต่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับพวกไทย
ทางภาคเหนือ เช่น เชียงใหม่มากกว่าไทยทาง
กรุงศรีอยุธยา ทั้งนี้เพราะศรีสัตนาคนหุต อยู่ใกล้ชิด
กับไทยทางภาคเหนือ²⁷

นอกจากแบบเรียนยุคปัจจุบันแล้ว นักเขียนที่มีชื่อเสียงในยุคทศวรรษ(2500) ได้เสนอ
เนื้อหาตามแนวคิดดังกล่าว เช่นกัน

ค. จิตร ภูมิศักดิ์ (พ.ศ.2473-2509) นักเขียนหัวก้าวหน้าแห่งยุค เขียนเรื่อง
ความเป็นมาของคำสยาม ไทย-ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมของชนชาติ จิตร ภูมิศักดิ์
เสนอว่าลาวกับไทยคือกลุ่มเดียวกัน "ลาว" หมายถึงคนที่เจริญแล้ว และต่อมาได้พัฒนาจนมีความ
หมายถึง "นาย" ผู้มีอำนาจและผู้เป็นใหญ่ รวมทั้งเป็นค่านำหน้ากษัตริย์ และผู้ที่เคารพ" และพัฒนา
การตกต่ำลงเป็นคำสรรพนามที่มีค่าเท่ากับ "ท่าน" จิตร ได้เสนอดังนี้

...ลาวล้านช้างโบราณเคยใช้ไทยเป็นชื่อ ฐานันดรของประชาชนในสังคม
คือใช้เรียกผู้ที่มีได้เป็นไพร่...ชนชาติลาว ใช้คำเรียกตนเองว่า ลาว...
รู้สึกว่าจะไม่ได้แปลว่าคนเฉยๆ ในความหมายที่แยกจากสัตว์ หากมีความหมายถึง
อารยชน หรือชนผู้เป็นนายเราจะเห็นว่าลาว ชุน ท้าวพญาเป็นคำแสดงฐานะ
อำนาจทางสังคม โดยเฉพาะทางการปกครอง...ลาวมีความหมายว่าผู้ทรง
อำนาจสูงสุดหรือผู้เป็นใหญ่...ด้วยเหตุที่คำว่าลาว ในอดีตมีความหมายสูงส่ง
และฐานันดรเป็นนายเหนือสังคม ฉะนั้นชนชาติลาวจึงไม่ค่อยติดอกติดใจ คำว่า
ไทเท่าใดนัก ความภาคภูมิใจในฐานะเป็นลาว และเป็นชนชาติลาว...²⁸

²⁷ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ แบบเรียนสังคมศึกษา วิชาภูมิศาสตร์-ประวัติศาสตร์
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา 2512, หน้า 62.

²⁸ จิตร ภูมิศักดิ์ ความเป็นมาของคำสยาม ไทย-ลาวและขอม และลักษณะทางสังคมของชนชาติ
กรุงเทพฯ เรือนแก้วการพิมพ์ 2524 หน้า 593-595 และ 597

ถึงแม้ไทยและลาวจะใกล้ชิดกัน แต่ต่อมาต่างถือว่าเป็นคนละกลุ่ม เนื่องจากว่า

...ชนชาติช้างเผือกไม่นิยมเรียกเขาว่าไท หากเรียกว่าลาวและ
ในสมัยโบราณแล้ว พวกเจ้าขุนมูลนายไทยหัวเก่า ซึ่งปกครองล้านช้าง
เป็นเมืองขึ้นก็มักจะเรียก "ลาว" อย่างมีความหมายดูถูกเสียด้วย
เรียกว่า ลาวพุงดำบ้าง ลาวพุงขาวบ้าง ไม่ยอมรับเขาไว้เป็นไทย
เมื่อความรู้สึกถูกเหยียดหยามทางเชื้อชาติเกิดขึ้นเช่นนี้ จึงทำให้ทาง
ลาวเองก็เกิดปฏิกิริยาสะท้อนกลับ คือ ถือว่าตนเป็นคนละพวกกับไทย...
และนั่นปลายสุดก็ถึงขั้นที่ปฏิเสธว่าชนชาติลาว มิใช่ชนเชื้อไท-ไตเอา
เสียเลย ลาวคือลาว...²⁰

นอกจากงานเขียนของ จิตร ภูมิศักดิ์ แล้วยังปรากฏงานเขียนในแนวคิดดังกล่าวของนัก
วิชาการรุ่นใหม่ ที่น่าสนใจ อาทิ David Streckfuss CREATING "THE THAI" THE
EMERGENCE OF INDIGENOUS NATIONALISM IN NON-COLONIAL SIAM 1850-1980
(1987) และวิทยานิพนธ์หาบัณฑิตประวัติศาสตร์ของ เตือนใจ ไชยศิลป์ ล้วนมาในการรับรู้ของชนชั้น
ปกครองสยาม พ.ศ.2437-2446 (2536)

ในปัจจุบันความคิดไทย-ลาว ว่าเป็นกลุ่มเดียวกันดูจะเป็นแนวคิดกระแสหลัก ความคิด
กระแสรองที่เป็นข้อเสนอที่น่าสนใจเป็นข้อเขียนของ ศรีศักดิ์ วลลิโกดม ในงานเขียนหลายชิ้น
เกี่ยวกับเรื่องไทยและลาว ศรีศักดิ์มีความเห็นต่างไปว่า ไทยหรือสยามแตกต่างไปจากกลุ่มลาว
เนื่องจากชนชาติไต-ไท คือพวกที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในระดับเส้นรุ้งที่ 19 องศาเหนือขึ้นไป จนกระทั่งถึง
(เส้นรุ้งที่ 26 องศาเหนือ แต่กลุ่มชนที่เรียกว่า เลียมหรือสยามนั้นอยู่ตั้งแต่เส้นรุ้งที่ 19 องศาเหนือ
ลงมา และเป็นกลุ่มชนที่เกิดจากการผสมผสานของชนชาติไต-ไท กับบรรดาชนเผ่าอื่น ๆ หรือชนชาติ
อื่นที่มีทั้งเป็นชนพื้นเมืองเดิมอยู่แล้ว กับพวกที่เคลื่อนย้ายมาใหม่ (ไต คือ กลุ่มลาว) ส่วนที่เกี่ยวข้อง
กับลาว ศรีศักดิ์อธิบายว่า ชาวสยามในแว่นแคว้น ศรีโคตรบูร หรือ เวียงจันทน์ มีความเปลี่ยนแปลง
"อันเนื่องมาจากกลุ่มชนชาติไทที่อยู่ทางหลวงพระบางเคลื่อนลงมามีอำนาจแทน ทำให้เกิดบ้านเมืองที่

---

²⁰ จิตร ภูมิศักดิ์ ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมเชื้อชาติ
หน้า 601-602

เรียกว่า ศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาว" ขึ้น ซึ่งต่อมาภายหลังคนจากภายนอกเรียกว่า เป็น "พวกลาว" และเรียกบ้านเมืองว่า "ล้านช้าง" ซึ่งนับว่าเป็นการแบ่งแยกจากสยามหรือเลียมออกจากพวกลาว³⁰

จากพรมแดนความรู้เกี่ยวกับ ไทย-ลาว จากนักเขียนฝ่ายไทยดูจะเริ่มต้นจากความใกล้ชิดกัน และมีพัฒนาการเป็นคนละกลุ่ม คนละเชื้อชาติ ต่อมานักเขียนฝ่ายไทยต่างยืนยันอีกว่า ไทยและลาวเป็นกลุ่มเดียวกัน ซึ่งเป็นแนวคิดกระแสหลักในสังคมไทยปัจจุบัน สาเหตุของความคิดแต่ละยุค นั้นอาจเนื่องจากเหตุผลทางการเมือง กล่าวคือ โดยปกติทั้งสองกลุ่มมีวัฒนธรรม และภาษา ตลอดจนรูปร่างหน้าตาใกล้เคียงกัน จึงเกิดแนวคิดที่มีความใกล้ชิดกัน แต่เมื่อมีเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์จึงเกิดความชิงชังและปฏิเสธการเป็นกลุ่มเดียวกันรวมทั้งความคิดที่ "เหนือกว่า" ของไทยต่อลาวอย่างชัดเจน และเมื่อฝรั่งเศสคุกคามอิสรภาพของสยามในปี พ.ศ. 2436 จึงเกิดแนวความคิดว่าลาว ใกล้ชิดและเป็นพวกเดียวกับไทย เนื่องจากมีลาว ในพระราชอาณาเขตทั้งภาคเหนือและภาคอีสาน

3. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับ "ลาว"

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับ "ลาว" อาจแบ่งได้เป็น 4 ระยะ คือ ระยะแรก ความสัมพันธ์ระหว่างล้านช้าง ล้านนา กับอาณาจักรอยุธยา (พ.ศ. 1893-2310) ระยะที่สอง ตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411-2453) ระยะที่สาม รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 จนถึงสมัยรัฐบาลภายใต้ จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี (พ.ศ. 2453-2500) และระยะที่สี่ รัฐบาลภายใต้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2500-ปัจจุบัน)

3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างล้านช้าง และล้านนากับอาณาจักรอยุธยา

ตลอดระยะเวลาอันยาวนาน อาณาจักรของกลุ่ม "ลาว" คือ ล้านนาและล้านช้าง เป็นอาณาจักรที่มีบทบาททางการเมืองพร้อม ๆ กับอาณาจักรอยุธยา อาณาจักรล้านนาทำสงครามกับอยุธยามากกว่าเป็นมิตร ในขณะที่อาณาจักรล้านช้างเป็นมิตรกับอยุธยามากกว่าเป็นศัตรู

---

³⁰ นิวัติ กองเพียร (บรรณาธิการ) รักเมืองไทยกับชาวสยาม กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์
วันกัณฑ์ เซ็นเตอร์ จำกัด, 2540 หน้า 375-380

นับตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (อู่ทอง) ปฐมกษัตริย์ของอาณาจักรอยุธยา พระองค์ได้ขยายพระราชอำนาจไปทางอาณาจักรสุโขทัย ต่อมาสุโขทัยแสวงหาพันธมิตรโดยร่วมกับ หัวเมืองเหนือ คือเมืองน่าน ในปี พ.ศ. 1836 และในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ แห่งอยุธยา (พ.ศ. 1991-2031) ได้ทำสงครามกับพระเจ้าติโลกราช (1987-2030) แห่งล้านนา ดัง ปรากฏเป็นวรรณกรรมชื่อ ลิลิตยวนพ่าย ถึงแม้สงครามครั้งนี้สิ้นสุดลงด้วยการทำสนธิสัญญา แต่อยุธยา ได้ครอบครองอาณาจักรสุโขทัยโดยสิ้นเชิง

เมื่อล้านนาตกอยู่ภายใต้อำนาจของพม่า นับตั้งแต่ พ.ศ. 2106-2317 อยุธยาทำสงครามกับล้านนาหลายครั้ง เช่น ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ โปรดให้ยกกองทัพไปตีนครเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2203 และสงครามคราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2310 ล้านนาเป็น แหล่งเสบียงอาหาร และกำลังคนที่สำคัญ ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้พม่ารบชนะอยุธยาได้

สำหรับอาณาจักรล้านช้าง ในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (อู่ทอง) ทรงมีไมตรี อันดีกับผู้ปกครองล้านช้าง ด้วยการแบ่งเขตแดนระหว่างอยุธยาและล้านช้าง ดังที่ว่า

...เราหากเป็นพี่น้องกันมาแต่ขุนบรม ไน้นเหมือนกัน

เจ้าอยากได้เมืองให้เอาแต่เขตแดนดงสามเส้า (ดงพระยาไฟ) ไป

จดผูกพระยาพ่อ และแดนเมืองนครไทยเป็นเจ้าเกิด³¹

ในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ (พ.ศ. 2005-2025) พระเจ้าไชยเชษฐา (พ.ศ. 2005-2028) แห่งนครเวียงจันทน์ได้นำกำลังทหารจากเวียงจันทน์มาช่วยอยุธยารบพม่า ซึ่งต่อมาสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ได้พระราชทานพระราชธิดาองค์หนึ่งให้กับพระเจ้าไชยเชษฐา แต่ถูกกองทัพ พม่าแย่งชิงไปเสียก่อน

ตลอดสมัยอยุธยาความสัมพันธ์ระหว่างอยุธยากับล้านช้าง ปรากฏในทางเป็นมิตรมากกว่า เป็นศัตรู และในฐานะที่ไม่แตกต่างกันด้วย

3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างล้านช้างและล้านนาสมัยกรุงธนบุรี จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5

³¹ ท้าวอู่คำ พมอสา เล่าเรื่องลาว-ไทย กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แสงศิลป์, 2510 หน้า 109

ในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีกองทัพไทยได้ขับไล่พม่าออกจากล้านนา และแต่งตั้งผู้ปกครองท้องถิ่นเป็นพระเจ้าเชียงใหม่³² ล้านนาจึงหันมาสมาคมกับอาณาจักรไทยนับตั้งแต่ พ.ศ. 2317 ดังนั้นความขัดแย้งที่นำไปสู่สงครามระหว่างอาณาจักรไทยกับล้านนาอย่างที่เคยผ่านมาเป็นอันสิ้นสุดลง สำหรับกรณีล้านช้างและอีสานกรุงธนบุรี ได้นำกองทัพไทยมาดำเนินการ กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2319 เจ้าเมืองนางรองวิวาทกับเมืองนครราชสีมา เจ้าเมืองนางรองขอความร่วมมือจากเมืองจำปาศักดิ์ กองทัพไทยตีได้เมืองจำปาศักดิ์ เมืองโขง เมืองอัตปือ รวมทั้งเมืองสุรินทร์ สังขะ เมืองขุขันธ์ มาอยู่ภายใต้อำนาจไทยอีกด้วย

ในปี พ.ศ. 2321 เจ้าสิริบุญสารเจ้าเมืองเวียงจันทน์วิวาทกับขุนนาง คือ พระวอ พระตา เสนาบดีเมืองเวียงจันทน์ จนพระวอพาพรรคพวกมาที่บริเวณดอนมดแดง (อุบลราชธานีในปัจจุบัน) กองทัพจากเวียงจันทน์ยกมาปราบพระวอ บุตรพระวอจึงขอความช่วยเหลือจากนครราชสีมา เมื่อพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงทราบจึงส่งกองทัพไปตีนครเวียงจันทน์ กองทัพไทยได้กวาดต้อนผู้คนจำนวนนับหมื่นคนมาที่สระบุรี อีกจำนวนหนึ่งไปไว้ที่ลพบุรี และจันทบุรี ส่วนกลุ่มลาวโซ่งไปไว้ที่เพชรบุรี ราชบุรี และ สุพรรณบุรี³³ รวมทั้งอัญเชิญพระแก้วมรกต และพระบาง ลงมาไว้ ณ กรุงธนบุรี

สาเหตุจากการสงครามระหว่างกรุงธนบุรีกับเวียงจันทน์ อาจจะมีเหตุผลจากพระเจ้ากรุงเวียงจันทน์ "ดูหมิ่นมาทำร้ายข้าขอบขัณฑสีมา"³⁴ แต่สำหรับเหตุผลฝ่ายลาวอธิบายแตกต่างกันไป โดยอธิบายว่าพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงขอพระราชธิดาจากพระเจ้ากรุงเวียงจันทน์ แต่เมื่อทรงถูกปฏิเสธ จึงยกกองทัพไทยเพื่อขยายอาณาเขตด้วย ดังที่ว่า

...ไทยก็ชอกโอกาสอยากรบเอาดินเวียงจันทน์และหลวงพระบางซึ่งการนั้น

เพ็งบุญรัฐบาลฮ่อแลแกวกกลางแต...เจ้าอยู่หัวกรุงศรีอยุธยาให้มาขอเอา

³² กรมศิลปากร พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 2, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญธรรม, 2516 หน้า 372.

³³ เดิม วิชาญพนกิจ ประวัติศาสตร์ลาว กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540, หน้า 102.

³⁴ เดิม วิชาญพนกิจ ประวัติศาสตร์ลาว, หน้า 98.

นางเขียวค่อมบุตรเจ้าชีวิตเวียงจันทน์ไปเป็นเมียเจ้าชีวิตเวียงจันทน์ก็ยอมให้
สยามก็เลวเอาจันทร์โดยเอานางเขียวค่อมไป ข้าเอาพระแก้วมรกตซึ่งเป็น
ที่มัสการอันหนึ่งของเวียงจันทน์ไปกรุงเทพฯพร้อมแลพระพุทธรูปนั้นยังอยู่ทันจน
เดี๋ยวนี้ ที่นั่นไทยบละเวียงจันทน์หลายตั้งแต่นั้นมากษัตริย์จันทร์ก็ต้องเอาต้น
ดอกไม้เงินคำไปถวายพระเจ้าอยู่หัวกรุงศรีอยุธยาทุกปี เพื่อเป็นพยานว่าตน
อยู่ก้องอำนาจ...³⁵

และผลจากการปราบปรามเวียงจันทน์ครั้งนี้ "บังคับให้อาณาจักรหลวงพระบางเป็นเมือง
ส่วยเป็นอันว่าอาณาจักรลาวล้านช้างทั้งสามได้กลายเป็นเมืองขึ้นของสยาม"³⁶

จึงอาจสรุปได้ว่า ในสมัยกรุงธนบุรี ลาวล้านช้างทั้งศูนย์อำนาจหลวงพระบาง เวียงจันทน์
และนครจำปาศักดิ์ ตกเป็นเทศราชของสยามหรือไทย ในขณะที่ล้านนายังมีฐานะเป็นอิสระ

ความเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับล้านช้างดูจะปรากฏจากเหตุการณ์กรณี
เจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ (2369-2371) สาเหตุการกบฏจากหลักฐานฝ่ายไทยระบุว่าเจ้าอนุวงศ์
"บังเกิดความทะเยอทะยาน บังเกิดความอึกเหิม คิดการกำเริบ"³⁷ แบบเรียนบางเล่มระบุว่า
เจ้าอนุวงศ์หันไปพึ่งญวน ในขณะที่มีข่าวลือว่าอังกฤษจะโจมตีไทย"³⁸ แต่จากเอกสารฝ่ายลาวระ
บุว่าเจ้าอนุวงศ์ต้องการกู้ชาติ³⁹ การสงครามครั้งนี้จบลงด้วยการที่กองทัพไทยเผาเวียงจันทน์ราบคาบ
และได้นำตัวเจ้าอนุวงศ์มาประจานที่กรุงเทพฯ ดังที่ปรากฏว่า

³⁵ นางสาวदारลาว ฉบับกระทรวงศึกษาธิการ "พงสาวดารเมืองเวียงจันทน์" ปรึวรรตโดย
จารุวรรณ ชรรมวัตร แลลตพงสาวดารลาว. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาสารคาม, หน้า 21 (เอกสารโรเนียว)

³⁶ กระทรวงศึกษาธิการ กีฬาและกรรมการ ประวัติศาสตร์ชั้นอุดม 3 โรงพิมพ์กระทรวงศึกษา-
ธิการ กีฬาและกรรมการ ม.ป.ป. หน้า 3

³⁷ วอลเตอร์ เอฟ. เวลลา(เขียน) แผ่นดินพระนั่งเกล้าฯแปลโดย นิจ ทองโคภิต กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย 2514 หน้า 163

³⁸ ประสาท หลักศิลา และวลิชัย มูลศิลป์ ประวัติศาสตร์สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช 2521, หน้า 59.

³⁹ นางสาวदारเมืองพวน เรียบเรียงโดยเจ้าคำหมั้น วงกตรัตนะ ปรึวรรตโดยจารุวรรณ ชรรมวัตร
แลลตพงสาวดารลาว, หน้า 45 (เอกสารโรเนียว)

แล้วรับสั่งว่าให้ทำที่ประจานลงที่หน้าพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ ทำเป็นกรงเหล็กใหญ่ สำหรับใส่อนุ มีรั้วตารางล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน มีกรงเหล็กน้อย ๆ สำหรับใส่บุตรหลาน ภรรยาอนุถึง 13 กรง... ให้นางคำปล้อง ซึ่งเป็นอัครเทพีถือพัดกาทมากร เข้าไปนั่งปรนนิบัติอยู่ในกรง ให้นางเมี่ยงสาว ๆ ซึ่งเจ้าพระยาราชสุภาวดีส่งลงมา อีกครั้งหลังนั้น แต่งตัวถือกระบวยใส่ข้าวปลาอาหารไปเลี้ยงกันที่ประจานราษฎรชาย หญิงทั้งในกรุงนอกกรุงพากันมาดูแน่นอัดไปทุกเวลามิได้ขาด ที่ลูกผู้ญาติพี่น้องต้อง เกณฑ์ไปทศตายเสียครั้งนั้นก็นั่งบนพระธำมรงค์ทุกวัน ครั้นเวลาบ่ายแดดร้อนก็ เอาบุตรหลานที่จับได้มาขึ้นชาหย่างเป็นแถวกันไปร้องประจานโทษ ต่อเวลาจวนพลบ ก็เอาเข้ามาจำไว้ที่ทิมดั่งเก่าทำดั่งนี้อยู่ได้ประมาณ 7 วัน 8 วัน พออนุป่วยเป็นโรค ลงโลหิตตายโปรดให้เอาศพไปเสียบประจานไว้ที่สำเภา...⁴⁰

หลังจากปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ ความชิงชังลาวทวีความรุนแรงมากขึ้น รวมทั้งความ "เหนือกว่า" ของไทยที่มีต่อลาวโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปรากฏให้เห็นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ดังได้กล่าวมาแล้ว

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ปัญหาเกี่ยวกับเมืองลาว เกิดขึ้นเนื่องจากพวกฮ่อได้ยกกำลังโจมตีเมืองต่าง ๆ ในลาวตอนเหนือและหลวงพระบาง ไทยส่ง กองทัพไปปราบฮ่อ ระหว่าง ปี พ.ศ. 2415-2431 ฝรั่งเศสได้ส่งกองทัพปราบฮ่อเช่นเดียวกัน และได้ยึดสิบสองจุไทเป็นของฝรั่งเศส ในปี พ.ศ. 2431 และต่อมาปิดฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงในปี พ.ศ. 2436

จากภัยคุกคามของมหาอำนาจตะวันตกทั้งฝรั่งเศสและอังกฤษ มีผลให้สยามต้องปฏิรูป ประเทศเป็นระยะ ๆ ในทางปกครองหัวเมืองในปี ค.ศ. 1894 ได้แบ่งกลุ่มหัวเมืองที่เกี่ยวข้องกับ "ลาว" เป็น 5 กลุ่มคือ หัวเมืองฝ่ายลาวตะวันออก มีศูนย์กลางที่นครจำปาศักดิ์ หัวเมืองฝ่ายลาว

---

⁴⁰ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ข้า บุนนาค) พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ ฉบับหอสมุด แห่งชาติ รัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 4 ธนบุรี, ป.พินาศะ 2506. หน้า 90-91 พระราช พงศาวดารให้ความสำคัญแก่เรื่องเจ้าอนุวงศ์มากโดยเริ่มจากหน้า 41-91 เป็นจำนวน 50 หน้า อย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เรื่องอื่น ๆ กล่าวเพียงเล็กน้อยและไม่ต่อเนื่องดังเช่นเรื่องของเจ้า อนุวงศ์ เรื่องของญวนก็เป็นเรื่องสำคัญในรัชกาลนี้แต่พงศาวดารมิได้รวมกล่าวครั้งเดียวดังเรื่อง ของเจ้าอนุวงศ์

ตะวันออกเฉียงเหนือ มีศูนย์กลางที่อุบลราชธานี หัวเมืองลาวฝ่ายเหนือ มีศูนย์กลางที่หนองคาย หัวเมืองลาวฝ่ายกลางมีศูนย์กลางที่นครราชสีมา และหัวเมืองลาวเฉียงมีศูนย์กลางที่นครเชียงใหม่⁴¹ ต่อมาได้มีการเปลี่ยนชื่อกลุ่มต่าง ๆ เป็นมณฑลได้ยวบรวม หัวเมืองฝ่ายลาวตะวันออกและหัวเมืองฝ่ายลาวตะวันออกเฉียงเหนือเข้าด้วยกันเป็นมณฑลลาวกาว มีศูนย์กลางที่เมืองอุบลราชธานี หัวเมืองลาวฝ่ายเหนือ มีชื่อว่า มณฑลลาวพวนมีศูนย์กลางที่เมืองหนองคาย หัวเมืองลาวฝ่ายกลาง มีชื่อว่ามณฑลลาวกลาง มีศูนย์กลางที่นครราชสีมาและหัวเมืองลาวเฉียงเปลี่ยนชื่อเป็นมณฑลลาวเฉียง มีศูนย์กลางที่นครเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 2443 จึงตัดคำว่า "ลาว" ออกมณฑลลาวกาว เป็นมณฑลอีสาน มณฑลลาวพวนเป็น มณฑลอุบล มณฑลลาวกลาง เป็นมณฑลนครราชสีมา และมณฑลลาวเฉียงเป็นมณฑลพายัพ

หลังจากปฏิรูปเป็นมณฑลแล้ว ก่อให้เกิดความไม่พอใจในมณฑลต่าง ๆ จนเกิดกบฏขึ้นในภาคเหนือเกิดกบฏเงี้ยวเมืองแพร่ พ.ศ. 2445 ในภาคอีสานเกิดกบฏผู้มีบุญหรือผู้บุญ พ.ศ. 2444-2445

การเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงในปี พ.ศ. 2436 มีผลให้รัฐบาลไทย จำเป็นต้องระมัดระวังที่จะรักษาพระราชอาณาเขตที่ยังคงเหลืออยู่ นโยบายที่ทำให้เกิดความแตกต่างของผู้คน ลาว และไทยจึงพยายามเปลี่ยนให้เป็นพวกเดียวกัน ดังได้กล่าวมาแต่ข้างต้น

3.3 ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับ "ลาว" รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 เป็นต้นมา (2453-ปัจจุบัน)

หลังจากไทยเสียดินแดนฝั่งซ้าย แม่น้ำโขง และต่อมาต้องยอมยกฝั่งขวาแม่น้ำโขงบางส่วนให้ฝรั่งเศส ในปี พ.ศ. 2446 ราชอาณาจักรลาวตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสและมิได้มีความสัมพันธ์แบบประเทศราชกับสยามดังที่ผ่านมา "ลาว" จึงหมายถึง ผู้คนในมณฑลต่าง ๆ ที่เป็นภาคอีสานและภาคเหนือในปัจจุบัน ความรู้สึกของคนไทยที่มีต่อ "ลาว" ทั้งที่หมายถึงราชอาณาจักร ผู้คนรวมทั้งวัฒนธรรมแบบลาวซึ่งหมายรวมถึง ประชากรในภาคอีสาน และภาคเหนือเป็นความรู้สึกที่ "เหนือกว่า" ดังที่ปรากฏในงานเขียนของเดิม วิชาศรัณพจนกิจ ที่ว่า

⁴¹ ไพบูลย์ มีกุล การปฏิรูปการปกครองมณฑลอีสานในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระนคร : บรรณกิจเทรดดิ้ง. 2517 หน้า 30-33.

ปัญหาเรื่องลาว-ไทยนี้ เป็นปัญหาที่ถกเถียงกันมาทั้งอดีตและปัจจุบัน บางขณะคำว่า ไทย และลาว ก็นำมาซึ่งการทะเลาะวิวาทเพี้ยศพยายามกัน แม้แต่ในหมู่พวกนักศึกษาลอตจนนักการเมืองในสภาผู้แทนราษฎร ผู้ซึ่งที่ถือว่า ตนเป็นไทยหรือคนไทยได้แก่พวกที่อยู่ภาคกลาง ก็เคยต่อว่าต่อขานกันว่า "ลาว เป็นพวกกินกบกินเขียด กินปลาบ้า ปลาแดก และกินข้าวมือไม้ล้าง..." นอกจาก นี้ยังมีบางพวกบางคนเมื่อทางการได้แต่งตั้งไปจากเมืองหลวงให้มีหน้าที่ราชการ ไปประจำทางภาคอีสานและภาคเหนือแล้ว ก็มักจะไปแบ่งอวดอำนาจศักดิ์ว่า ข้า เป็นไทยมาปกครองลาว หรือเป็นนายลาว... ฯลฯ อะไรทำนองนี้⁴²

ในปัจจุบันคนทั่วไปยังคงเรียกผู้คนจากภาคอีสานว่า "ลาว" ซึ่งดูจะยังคงผูกพันกับ "ลาว" จากประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ส่วนผู้คนในภาคเหนือได้รับการขนานนามว่า "คนเมือง" มากกว่าเป็น "ลาว" ดังเช่นที่ผ่านมา อาจเป็นไปได้ที่คนภาคเหนือมิใช่ "ลาว" นับตั้งแต่ราว พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา จากการพยายามสร้างความเป็นชาตินิยมมาตั้งแต่รัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี รวมทั้งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมของ นครเชียงใหม่ ภายใต้แบบอย่างจากกรุงเทพฯ สาเหตุของความเปลี่ยนแปลงยังมีได้มีผู้ให้คำตอบชัดเจน

ทวีศิลป์ สัมวัฒนะ
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

⁴² เดิม วิชาคุณजनกิจ ประวัติศาสตร์ลาว กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2540

(Draft)

The Relation and Conception of Thais to the word “Lao”

*Thavesilp Subwattana
Mahasarakham University*

1. State of Problems

This article attempts to survey various sources of knowledge with regard to the term 'Lao' in order to illustrate the chain of attitudes of the Thai people towards 'Lao,' as evidenced in available documents from the past to the present time.

The term 'Lao' seems to have played important roles in Thailand or Siam in various aspects. In the past, 'Lao' was what the Thai people residing along the Chaophraya River's basin disliked; it referred to a group of people to whom the Thai people bore 'superiority,' and such an attitude still exists in today's society.

From a number of documents written since the 19th century up to the present time, it has been revealed that most scholars have viewed Thai and Lao people as having originated from the same ethnic group, so closely related that they have been regarded as 'brothers and sisters.' In practice, however, prejudice and sense of superiority over the Lao people, which have long been existing among the Thai people, show an absolute contrast to the conclusion and perception presented in the texts. The idea may have had some influence upon the history of Thailand, which begins from the Sukhothai Kingdom and in which the relation with 'Lao' is denied.

A thorough study of the body of knowledge may lead to clearer insights concerning lines of thoughts, as well as their causes, of the Thai people about 'Lao,' which will in turn provide us with ways to better understanding between Thailand and Laos than it has been at present.

2. The perception about "LAO" of the Thai people in the Chaophraya river basin

The Thai people in the Chaophraya river basin, so-called Siamese, have from time to time had various perceptions of the terms "Lao." "Lao" in Sukhothai and Ayudhya periods referred to people having the same status as Siamese or "Lao" were viewed as inferior group to the Thai or Siamese. Later, Lao and Thai became totally distinct groups of people. Thai leaders, at the time of being invaded by the colonial powers, tried to draw back people's attitude that Thai and Lao were belonged to the same group. But such an attempt was not successful, people still perceived that Thais were more prestigious. This attitude has been rooted and played an important role in Thai society. Although many scholars have propose new approaches about the difference between Thai and Lao, it seems that those approaches are still controversial.

2.1 The perception about Lao in Sukhothai and Ayudhya periods

From Sukhothai period (1219 or 1238-1438) to the end of Ayudhya period (1350-1767), "Lao" were people who resided north of the Thai or Siamese who settled in the Chaophraya river basin. Perhaps, there was to a certain degree of some culture diffusions between the two groups for a long time. Despite the difference in their names, the real difference did not lie in their ethnic back ground but in their settlement " Ban Lae Muang."¹ People of these two groups dwelt together under the same monarchy as evidence in the Inscription I by King Ramkhamhaeng saying that "King Ramkhamhaeng, a son of King Sri Intartit, is the king of Srisatchanalai, Sukhothai and makao Lao and Thai."²

King Ramkhamhaeng's Inscription I indicates that the kingdom of Sukhothai was as far as Vientiane, Wiangkham and MuangChawa (Luang Phrabang).³ The Inscription VIII mentioned about Sukhothai's eastern border in the reign of King Lithai (1347-1369) which was connected to " Phraya Fa Ngom."⁴ Mentioning the name of King Fa Ngum shows that Sukhothai's leader knew his neighbour kingdom in the east. However, the people and the kingdom mentioned in Inscriptions were not called "Lao."

In Ayudhya period, the Siamese's perception about Lao was not different from that of Sukhothai period. The difference between Thai and Lao were not their ethnic background, but their settlement.

Lao were classified as several groups residing in different ruling centers. They were Lao-Chiangmai, Lao-Vientiane and Lao Luang Phrabang. Ruled under kings of Adyudhya, Lao were not different from Siamese as can be seen in King Tai Sar's law, which prohibited Lao, Mon and Thai converting to Christianity.⁵ In addition, La Loubere, an ambassador of France in the reign of King Narai wrote that Lao and Siamese were almost the same group of people.⁶

It might be concluded that there was no different in the ethnic background between Thai and Lao. Even though they were called differently, their ways of life were similar, also there was no sign of the inferior perception to Lao.

2.2 The knowledge about Lao in Rattanakosin period

At the beginning of Rattakosin period in the reign of King Rama I (1782-1809) and King Rama II (1809-1824), in Thai's perception "lao" meant "Man." They were called Lao-Lanna and Lao-Lanchang. People who resided in the Chaophraya river basin were accepted as Siamese or Thai. As the evidence shown in a Thai well known literature "Khun Chang- Khun Phaen", composed in the reign of King Rama II, saying that⁷

จิงกษัตริย์จอมลาวเจ้าล้านช้าง   เสด็จพาธิดานางมาข้างหน้า
จูงส่งขึ้นยังหลังดชา   ให้ยาดรารัพลสกลไกร

(King of Lanchang, governed Lao people, came with his daughter. He sent her up to the back of the elephant and ordered the military to move.)

After the Chiangmai's army had a victory and could snatch princess Soithong, the writer described the soldiers from Adyudhya and Vientiane as:

ดราบนั้บรรดาพวกไทยลาว   ตาชาวตัวสั่นอยู่ห้วนไหว

(Thai and Lao soldiers were frightened.)

When the Chiangmai's army was snatching princess Soithong, the writer described Chiangmai soldiers as:

ดราบนั้จิงแสนตรีเพชรกล้า   ยิงปืนสัญญาณหาชาไม
เหล่านทหารพร้อมกันในทับใด   ยิงปืนไฟตึงตึงตึงประดา
ให้เกรียววี่กรงจุ้เข้าล้อม   ไล่ล้อมเลี้ยวลัดสกัดหน้า
พระท่ายน้ำเห็นลาวเกรียวกราวมา   ตกประหม่านึ่งอึ้งตะลึงแล

.....
 ะไรนั้นมัดกันมาเป็นคู่

.....
 ามไ้จะใคร่รู้ซึ่งเรื่องราว

เขาบอกว่าชาวไ้ไทยอยุธยา

ต่างก็เรียกกันมาอยู่มีฉาว

(After Saentripetchkla sent up the signal, all soldiers shot up their guns. Then they shouted and surrounded the enemy. Frightened by Lao soldiers attacking, Phra Tainam was stiff ... They were tied as crabs and they were Thai soldiers from Ayudhya.)

"Lao" in the first two poems refers to Lao-Lanchang. "Lao" in the third poem refers to Lao-Chiangmai or Lanna while the Thai resides in the land south of Lao. The poem also indicates that Lao whom Thai people disliked during the Ayudhya period were Lao-Chiangmai, not Lao-Vientiane. This might be because Ayudhya had a long battle with Chiangmai, not Vientiane.

When Wanthong fought with Laothong, Khunphaen's new wife from Chiangmai, the writer mentioned as: 8

พอวันวายเข้าด้วยกันไม่ทันไหว

ข้าเป็นลาวชาวไพร่ประสาชื่อ

.....
 ถ้าแต่หลังรู้มั่งว่าเมียมี

.....
 จะจัดของดีดีลงมาให้

ตามประสาชาวดงอยู่พงไพร่

ทั้งเนื้อไม้กฤษณาแลงาช้าง

(It was so busy that I forgot to pay respect. I was an innocent Lao from the forest.....If I had known you had a wife, I would have prepared some presents for her, such as Sappan wood(Kitsana) and elephants' tusks.)

When Wanthong was dissatisfied Laothong, she considered her a villager from the forest as:

ถึงกระนั้นก็การอะไรใคร

หรือช้างแท่งมึงเข้าไปจนคอดอย

ทุกอีลาวชาวป่าขึ้นหน้าลอย

แม่จะต้อยเอาเลือดมาล้างดิน

.....
 นี้อีลาวชาวดอนดอนเจรจา

.....
 อีกินก้างกำกบจะดบมัน

(What happen to you? Or the elephant had stabbed at your throat. You are a forest Lao woman. I will punch your face and take your blood to wash my feet.....You are a lao who eats lizards and frogs.)

Moreover, Thongprasri scolded and blanned Soithong⁹:

น้ำไหลโยไม่ไหลไปที่ลุ่ม	ช่างไหลซุ่มไปบนเขาเจ้าแม่เอ๋ย
ท่านอย่าว่าเหม่มาเปรียบเปรย	เหวออีลาวปากดอมันหนักนัก
ก็เพราะมีงอิงฉาวอีลาวโลน	ร้องตะโกนก้องบ้านอีดานหัก
อีเจ็ดร้อยหมาเบื้อมันเหลือรัก	ทำอีกยักมีฉาวอีลาวดอน

(Why does the water not flow to the lower basin? Why does it run up to the top of the mountain? You are a bad Laowoman.)

The literature Khun Chang Khun Paen shows that at the beginning of the Rattankosin period, Thai or Siam had more power than Lao Lanna and Lao Lanchang. Before this period, these two kingdoms were not claimed as Siam tributary states. The following literature mentioned that the king of Vientiane presented Soithong to a king of Ayudhya. This was because 10

อันพระเจ้ากรุงศรีอยุธยา	พระเดชปราบได้ทั้งไตรจักร
-------------------------	--------------------------

(The King of Adyudhya was so powerful and conquered all kingdoms.)

After Chiangmai's army had invaded to snatch Soithong, Adyudhya sent an army to fight with Chiangmai. When Ayudhya won, the King of Chiangmai accepted Ayudhya's power as shown in the following poem: 11

จะอ่อนน้อมยอมถวายเจ้านายแล้ว	ทั้งลูกแก้วเมียมีงมเหสี
ทั้งเวียงชัยไพร่ฟ้าข้าบุรี	ถวายไว้ได้รู้ลิพระบาท

(I accepted to be under King of Ayudhya's control. I am ready to give out my wife, sons and daughters as well as the kingdom and also the people to the king of Ayudhya.)

The changes of Thai people's attitude toward Lao as inferior to the Thai became more serious after King Anuwong's rebellion(1826-1828). Defeating

over King Anuwong, The Thai army fired Vientiane and migrated people from the left bank of the Mae Khong river to the kingdom of Siam. The friendship between Thai and Lao start changing. Then Lao was treated as a tributary state under Siam.

2.3 The Knowledge about Lao in the Patriotism period

It might be assumed that Siam's patriotism started in the reign of King Rama IV and had an clear effect in the reign of King Rama V. This inspiration of patriotism was a good indicator to show differences between Thai and Lao. Nevertheless, such differences had to stop for a moment due to the westerners' colonization to Southeast Asia. Intruded by France, Thai and Lao came up with a new idea that Thai and Lao belonged to the same ethnic group. Such idea has been accepted by Thai writers and scholars, although in the present, this idea is still be a controversial issue.

2.3.1 The Thai perception about Lao in the period of King Rama IV

Under the reign of King Rama IV, the conception that Thai was more powerful than Lao became clearer. As shown in the letter presented to the Emperor Napoleon III of France as " King Rama IV of Siam, the king who was powerful over the near tributary states: Laos, Kampocha, Malayu." Another letter informed as "King Rama IV governed Siam and neighbour kingdoms such as Lao-Kaao, Kampocha and Malayu and many cities.¹² King Rama IV' letters point out the superior of Siam over Lao, particularly Lao-Lanchang and Lao-Isan. Another evidence in prohibiting Thai to play lao-khaen shows that Lao is inferior than Thai

It is strange to see Thai quit playing Thai traditional plays...The King nominated that it is not so good to play traditional things as Lao. Lao-khaen are Thais' servants(slaves), but Thais have never been Lao's servant or slave. Thus, to imitate Lao and take it as Thai's is not suitable.¹³

In addition the King criticised that lao-khaen and lao Buddha images caused a destruction to Siam as:

Start playing lao-khaen for over ten years. It was considered our tradition. Let see, wherever lao-khaen has been practices, there was little rain. This year, paddy field survived because of lot of flooded water. Towns with so much lao-khaen has so little rain in the rainy season that people can't grow rice well. Growing can be done just only at the end of the season. Therefore, the King orders to stop playing lao-khaen. Let us wait and see for one or two years.¹⁴

There was a belief that the Lao Buddha images taken from Vientiane after Anuwong's rebellion was dangerous to the country. A number of ministries under King Rama IV proffered to the king to return the Buddha images: Phra Tong, Phra Serm and Phra Sai to Lao since these images were disastrous to the country. They might cause a famine and economic problems as shown below:

In Chuat year (1864) there was a famine. Ministries proposed to the King that the people had complained that the famine was resulted by proceeding Phra Serm which was taken from Vientiane to Nongkhai and later to Bangkok at the end of Maseng year Nopasok and by proceeding Phra Sai Muang Vientiane to Nongkhai. In addition, Phra Saen muang Mahachai was brought to Patumwanaram temple at the end of Mamia Year Rithisok. People also criticised that these Buddha images caused high rate of inflation. Goods were expensive. People also said that Lao people believed that the abandoned Buddha images or so called giant Buddha accompanied with bad spirits. It was abusive to take these images to town.¹⁵

Lao Buddha images in Thai ministries' opinion, were not appropriate for the kingdom. These images were less hallowed than Thai Buddha images because of their smaller size and less power as written in the extract below:

Whenever there was little rain, people always complained and mentioned about Phra Serm and Phra Sai. Many people had an opportunity to sneak to the American Press in publishing the people's complaint. The king could not punish the people since images were made of samrit gold and they were so small. They were not wonderful and suitable enough as the King's images.

Even though these images were in Bangkok, they could not impress any visitors as the Emerald Buddha and Phra Kaeo Phaluek and other Thai Buddha images could do. The Emerald Buddha, Phra Kaeo Phaluek, Phra Si Hing and other big samrit gold Buddha images were so beautiful. They were capable as the images of the country. They had made the people in the country happy. In Bangkok, there had been many valuable Lao images, such as Phra Bang, Phra Saake Kham, Phra Serm, Phra Sai and Phra Saen. However, these Buddha images were told about their magic, but it was quite a long time that they stayed in Bangkok without expressing any wonderful deeds for the kingdom. There were only Lao who worshipped these images. Anyway, few people in Bangkok were Lao.¹⁶

The aspiration about the localized Buddhism causes the inferior on culture and tradion.

2.3.2 The perception about Lao under the reign of King Rama V

Before the evolution in 1892, it can be stated that Thai leaders believed Thai and Lao belonged to different group and Thai is superior than Lao. King Rama V's letter offering to Phra Samparakorn, the governor of Chiangmai indicates that:

As the governor of three cities. You need to take the order from Bangkok and know what Bangkok needed and worked to arrive at our purposes. I accepted that Chiangmai was not a real part of Siam, but still be a tributary state and I did not want to overthrow the title of their king. However, Lao had to follow any suggestions from the Bangkok governor. In brief, Lao is like a machine which I can operate in any way I like to serve the need of Bangkok. However, I think you need to use more wisdom than power to force them. You need to think so much about our benefit. Phraya Samphakarn, you need to consider that if you talk with a westerner, you should think that westerners are "them"

and Lao is Thai or "we." In case of Lao and Thai, you need to recognize that Lao is "them" while the Thai is "we." Do not practice as Phraya Sena who considered his boss is "them" and conceal information to his boss. This the practice of a headless man.¹⁷

During the reign of King Rama V, two major events took place, which cast some impact upon the attitude towards 'Lao.' Such event included the national reformation in 1892 and the loss of the left bank of the Mekhong River.

The reformation in the year 1892 resulted in the group's status as a nation state. The fact that the Thai people took pride in being Thai or Siamese, as clearly distinct from 'Lao,' caused the sense of belonging to two separate ethnic groups. In addition, the governing system called Tesaphibarn allowed the country to be divided into 'Monthon' or sub-regions, causing the kingdom to include outer communities which were not of a Thai origin. Each of such Monthons bore the name beginning with the word 'Lao,' including Lao Kaw, Lao Phuan, Lao Chiang, and Lao Klang. Later on the word 'Lao' was eliminated from those names; the sub-region of Lao Phuan, Lao Klang, Lao Kaw, and Lao Chiang were renamed Monthon Udon, Monthon Nakhonratchasima, Monthon Isan, and Monthon Phayap, respectively.

Secondly, when invaded by France, the Kingdom of Siam had to give up some land on the left bank of the Mekhong River in 1893 for fear of further invasion of other areas along the basin, particularly the Isan region. The King of Siam thus adjusted the attitude that Lao, which once was considered a separate group from Thai, was in fact of the same ethnic background, as evidence in Prince Kromphraya Damrongrajanuphap's journal describing the following:

"I took a five-day journey from Korat to the town of Chonnabot in Monthon Udon. When I arrived there, I noticed the people quite different from those in Korat in both their unique costumes and their unique accent when speaking Thai. The people in Bangkok thought of these people as being Lao, but nowadays, it is widely known that they are Thai, not Lao. .... These people were known as Lao, but such governing system is out of date. If it is maintained, it will be harmful to the nation. .... I agree with the idea, so I follow it and call the people in Monthon Udon and Monthon Isan 'Lan Chang,' the former name of the region that has been alongside with Lanna since ancient times."¹⁸

The outcome in practice was that the Siamese government then took a census, announcing that all the citizens of the country had to identify their nationality as being Thai, as in:

"From now on, all officials in each division of every district in the northeastern region (monthon), when taking a census or contacted by people who need to fill out an official form, are obliged to follow a new regulation. All are required to identify themselves as "Thai" under the nationality slot; a person must not be allowed to specify his nationality as Lao, Khmer, Suay, or Phuthai as what has been practiced."¹⁹

Subconsciously, however, the Thai officials were unable to ignore the difference between the two groups. After the political reformation, King Rama V sent a letter to Prince Narissaranuwattiwong instructing him about managing the military services in Isan:

"I think it is disgusting to allow the Lao people to become soldiers all over the town as in the inner towns. It is estimated that if such military training continues to be successful and if it is managed properly to an extent that it inspires strength and courage and that greater soldier troupes are formed in the future, then a war may take place. The Lao consider themselves distinct from us; they may be loyal to us or they may be mutineers."²⁰

In conclusion, despite a policy by the government to eliminate the difference between being Thai and being Lao, as they claimed that the two groups belonged to the same ethnic division and that all who dwelt in the country bore the Thai or Siamese nationality, the Thai officials still failed to ignore the difference and the superiority of the Thai group to the Lao people. The attempt to stabilize the notion that Thai and Lao people are of the same ethnic group has been criticized by Thai scholars of later generations up to the present time.

2.3.3 Perceptions of "Lao" among Thai Scholars

Since King Rama V's reign, a number of scholars and experts have attempted to answer questions regarding the difference between Thai and Lao. Most works available have pointed out that the two groups bear no ethnic distinction and share a remarkably close relation. Such a notion has been a principle concern up to the present time.

1. Phraya Prachakitkornjakra (Chaem Bunnark), during the year 2441-2442 B.E., compiled an important book entitled "Phongsawadam Yonok" in which the relation between Thai and Lao is mentioned. In completing the work, the author "endeavored to search for various original texts written in Lao or northern Thai scripts, transforming them into modern Thai."²¹ When mentioning a land called "Khwaen Lamphoonchai Chiangmai," the author stated "The land which is called by the Lao 'Lanna Thai' appears in a legend as Maha Rattha or Sam Thesa."²² As appearing in the text, the term 'Lao' seems to differ from 'Thai' but when thoroughly considered, it is found that the author attempts to relate the two terms with one another by adhering the word Thai to modify a number of nouns, as in 'Thai Nuea', and 'Lanna Thai.' Nevertheless, the author defines the term 'Thai' as 'bright,' 'white,' or 'sky.'

"...In the Lao language, however, the term 'Thai' has been widely used with various denotations; one of its literal meaning is 'person.' The reason why the Lao people use the word to refer to a person is that they regard themselves as belonging to the family of a god known as 'Thaen,' the Chinese equivalent of which means 'sky.' People from such a family are Thai or literally 'people from the sky,' or bright or white ones."²³

A conclusion can be drawn that Phraya Prachakitkornjakra, or Chaem Boonnak, believed that the Thai and Lao people came from the Thaen's family and thus belonged to the same ethnic group.

2. Somdej Kromphraya Damrongrajanuphap, or Prince Damrong, a former 'Senabodee,' a high-rank official with an important role in the Ministry of Interior during King Rama V's reign, and regarded as 'Father of Thai History,' wrote a preface of the royal chronicle or Phongsawadam, which was published in 1912, suggesting that all inhabitants of Thailand at present are Luwa or Lawa, a term derived from 'Lao.' To avoid confusion, Prince Damrong referred to this group of people as 'Lao Derm' or Traditional Lao.' Such a group of people spoke a different language from that spoken by the Thai people. The Lao group, a group of Thai, along with other Tai groups, migrated from the southern part of China to the area where the Lao people were originally settled. The Prince's conclusion is presented below:

"We, Thai people from the South, tend to mostly perceive that people who reside in Monthon Phayap, Monthon Udon, Monthon Roi-Et, and Monthon Ubon at present are of a Lao origin, thus calling them 'Lao.' As a matter of fact, communities in those regions were Lao settlements only in the past, but their present inhabitants are mostly Thai (and they identify themselves as Thai) just like us from the South."²⁴

A conclusion can be drawn from the above statement that Lao and Thai people belong to the same group, although they have been settled in different locations. The notion has long been accepted in the Thai society, as can be seen from a Thai textbook used during the reign of King Rama VII, which states the following:

"The Lao people inhabit the northern high lands along the Mekhong River's basin, from the Banthat Mountain range along the Khmer border; the area in Monthon Phayap also belongs to Lao. Luwa or Lawa people are mostly traditional Lao, settled in forest and mountain areas in regions that belong to Lao Derm."²⁵

A textbook dated 1934 also presents a similar statement:

"The Lao or Lawa ethnic group resides between the Mon and the Khmer settlements. The Lanna Thai region is what has been Monthon Phayap at present, which once belonged to the Traditional Lao group in the past."²⁶

Current Thai textbooks have adapted the traditional notion and pointed out more clearly than what has originally been presented, as can be noticed below:

"It is presumed that the inhabitants of Srisattanakhanahut are of a Thai ethnic background, but they are more closely related to the Thai people in the North, such as those in Chiangmai, than to the Thai people in Sri Ayuthaya. That is due to the fact that Srisattanakhanahut is closer to the northern Thai region"²⁷

In addition to textbooks of the present time, renowned authors of the 1900's have also presented ideas along the same line as discussed above.

3. Jitra Phumisakdi (1930-1966), a conventional author of the era, wrote an article regarding the development of the words 'Siam,' 'Thai,' 'Lao,' and 'Khom,' as well as social characteristics of the four ethnic groups under the titles. He pointed out that Lao and Thai are of the same group. 'Lao' refers to people who have been fully developed, and later its meaning has changed to denote 'master' or one with power and authority. Besides, it was once used as a title for a monarch and a respectable person. The meaning of the word continued to alter and it was later used as a third-person pronoun. This author's remarks are as follows:

Ancient Lao in Lan Chang once used the term 'Thai' to signify the status of people who were not slaves or laborers. The Lao people referred to themselves as 'Lao,' which did not seem to simply mean a 'human being' as distinct from 'creatures.' The term denoted civilized people or ones who were masters. As can be observed, such terms as 'Lao,' 'Khun,' 'Thai,' and 'Phaya' all signified authority and power in the society, especially in governing. "Lao' referred to ones who hold sepreme authority or powerful ones. Because of the fact that the term 'Lao' in the past sinified prestigious and powerful statuses, the Lao people paid no attention to the term 'Thai.' They took pride in being 'Lao' as well as in their ethnic group.²⁸

Although Thai and Lao people shared close relationship, later on each group developed the attitude that they belonged to a different group. The reason for that is evidenced in the following note:

People in neighboring countries did not prefer to refer to them as 'Thai' but called them 'Lao' instead. Besides, since ancient times, the Thai of sophisticated classes, who govoned Lan Chang tended to call them 'Lao' with a sense of looking down upon them. Such conceited people referred to the Lao people as 'Lao Phung Dam' (black-bellied Lao), or 'Lao Phung Khao' (white-bellied Lao), not accepting them as belinging to the 'Thai' group.

In addition to textbooks of the present time, renowned authors of the 1900's have also presented ideas along the same line as discussed above.

3. Jitra Phumisakdi (1930-1966), a conventional author of the era, wrote an article regarding the development of the words 'Siam,' 'Thai,' 'Lao,' and 'Khom,' as well as social characteristics of the four ethnic groups under the titles. He pointed out that Lao and Thai are of the same group. 'Lao' refers to people who have been fully developed, and later its meaning has changed to denote 'master' or one with power and authority. Besides, it was once used as a title for a monarch and a respectable person. The meaning of the word continued to alter and it was later used as a third-person pronoun. This author's remarks are as follows:

Ancient Lao in Lan Chang once used the term 'Thai' to signify the status of people who were not slaves or laborers. The Lao people referred to themselves as 'Lao,' which did not seem to simply mean a 'human being' as distinct from 'creatures.' The term denoted civilized people or ones who were masters. As can be observed, such terms as 'Lao,' 'Khun,' 'Thai,' and 'Phaya' all signified authority and power in the society, especially in governing. "Lao' referred to ones who hold sepreme authority or powerful ones. Because of the fact that the term 'Lao' in the past sinified prestigious and powerful statuses, the Lao people paid no attention to the term 'Thai.' They took pride in being 'Lao' as well as in their ethnic group.²⁸

Although Thai and Lao people shared close relationship, later on each group developed the attitude that they belonged to a different group. The reason for that is evidenced in the following note:

People in neighboring countries did not prefer to refer to them as 'Thai' but called them 'Lao' instead. Besides, since ancient times, the Thai of sophisticated classes, who govoned Lan Chang tended to call them 'Lao' with a sense of looking down upon them. Such conceited people referred to the Lao people as 'Lao Phung Dam' (black-bellied Lao), or 'Lao Phung Khao' (white-bellied Lao), not accepting them as belinging to the 'Thai' group.

With such prejudice and insults against their ethnic background, the Lao people had a reflected reaction. That is, their nationalism emerged and they strongly considered themselves separated from the Thai people. In the end, there was a conclusion that 'Lao' people were by no mean of 'Thai' or 'Tai' ethnic group at all; they were solely 'Lao.'²⁹

In addition to Jitra Phumisakdi's work, similar ideas with this regard have been presented in other works by scholars of later time, including "Creating 'the Thai' the Emergence of Indigenous Nationalism in Non-colonial Siam (18850-1980) by David Streckfuss, and a Master's degree thesis entitled "Lanna in the Perceptions of the Siamese Governing Group during 2437-2476 B.E." by Tuanjai Chaiyasilp.

At present the idea that Thai and Lao belong to the same ethnic group has been a principle concept. A minor concept which appears to be an interesting proposal was presented by Srisak Wanliphodom. In a number of his works regarding Thai-Lao relation, the author presents a different point oview, stating that Thai or Siamese people are distinct from those of the Lao group. That is due to the evidence that the Thai or Tai refer to those settled in the areas from the 19th up to the 26th northern latitude lines, while those called Siam have inhabited the areas below the zone and originated as a result of merges among the Thai-Tai and other ethnic groups, or among those of the indigenous inhabitants and later immigrants. (Tai refers to the Lao people.) With regard to the Lao people, Srisak points out that there was a drastic political change among the Siamese in Sri Khotaboon or Vientiane when the Tai group from Luang Phrabang migrated southward and took control of the area, resulting in the establishment of a kindom known as Sri Sattanakhanahut Lan Chang Rom Khao. The group of people were regarded as being 'Lao' by outsiders while their kingdom was known as 'Lan Chang.' Thus, there was clear separation between the Siamese and the Lao group.³⁰

Based on various viewpoints on Thai-Lao relation by Thai authors, the two groups seem to have begun with close relationship, which continued to develop and ended up in being two separate groups. Later, Thai scholars affirmed that Thai and Lao belong to the same ethnic group, which is what has become a principle concept up till today. What appears to have lain under the difference in opinions among scholars of varied periods involves political situations. In other words, since the two groups shared similar culture, language, and physical characteristics, they were considered to be closely related.

Nevertheless, during the riot initiated by Prince Anuwong of Vientiane, hatred was aroused among the Thai people, contributing to their denial of their belonging to the same group, as well as to their sense of superiority to the Lao people. Finally, when Siam was invaded by France in 1893, an idea arose that the Lao people were closely related to the Thai people and thus belonged to the same ethnic group as the Kingdom of Siam included Lao in both the northern and the northeastern regions.

3. The Relationship between Thailand and Lao

The relationship between Thailand and Lao can be divided into four periods. Period 1 involves the relationship between Lan Chang, Lanna and Ayuthaya during the years 1350-1767, Period 2 covers the time from Thonburi period to King Rama V's reign (1767-1910), Period 3 from King Rama VI's reign to the Prime Minister Pibul's government (1910-1957), and Period 4 dates from the time when General Sarit Thanarat was Prime Minister up to the present time (1957-present).

3.1 The Relationship between Ayuthaya and Lan Chang and Lanna

Throughout the long history, the Lao kingdoms, namely Lanna and Lan Chang, played an important role in politics alongside the Ayuthaya kingdom. Lanna was more involved with Ayuthaya as an enemy than as an alliance, while Lan Chang was more related to the Thai kingdom as an alliance than as a rival.

During his reign, King Uthong, Ayuthaya's first monarch, expanded the kingdom to take further control over Sukhothai in the north, and in 1393, the Sukhothai Kingdom sought friendship with Nan, a northern town. Later, during the reign of King Boramtrailakanart (1448-1488) Ayuthaya battled against King Tilokaraj (1441-1487) of Lanna, as recorded in a literary work entitled 'Lilit Yuan Phai.' Although the war ended up in signing a treaty, Ayuthaya succeeded in taking absolute control of the Sukhothai Kingdom.

Since Lanna fell under control of the Burmese from 1558 to 1774, Ayuthaya had battled against Lanna several times. During King Narai's reign, for instance, an army was sent to attack Chiangmai in 1660, and during the second defeat of Ayuthaya in 1767, Lanna functioned as a major source of food supply, which contributed significantly to the Burmese victory over Ayuthaya.

As for Lan Chang, King Uthong made acquaintance with the ruler of the kingdom by drawing a definite border line to separate Ayuthaya and Lan Chang, as indicated in the following remarks:

"..... If we have been relatives since Khun Borom's time and if you wish to have a town, you may take the land from the border of Dong Sam Sao (Dong Phraya Fai) up to Phu Phraya Phau and the area of Muang Nakhon Thai."³¹

During the reign of King Maha Jakraphat (1548-1568), King Chaichettha (1548-1571) of Vientiane led an army from Vientiane to assist Ayuthaya in battling against the Burmese. Later, the Siamese king sent King Chaichettha one of his daughters as a reward, although the princess was seized by the Burmese on the way back to Vientiane.

In brief, there appeared to be a close relationship between Ayuthaya and Lan Chang rather than being enemies, and the two kingdoms were considered equal in status as well.

3.2 The Relationship with Lan Chang and Lanna from Thonburi Period to King Rama V's Reign (1767-1910)

King Taksin of Thonburi expelled the Burmese army out of Lanna and appointed the local ruler to be the King of Chiangmai.³² Lanna consequently became loyal to the Siamese kingdom since 1774, ending the dispute that had led to wars between the two kingdoms in the past. The King of Thonburi also sent the Thai army to govern Lan Chang and Isan. In 1776, the ruler of Nong Rong had a conflict with Muang Nakhon Ratchasima, the former requesting cooperation from the ruler of Jampasak, a town which the Thai army subsequently conquered. The Thai force also took control of Muang Khong, Muang Attapue, in addition to Muang Surin, Sangkha, and Khukhan.

In 1778, Prince Siribunsarn, the ruler of Vientiane, had a quarrel with the city's officials, name, Phra Wor and Phra Ta, who were then 'Senabodee' or a high-rank official of Vientian. Due to the conflict, Phra Wor led a group of his followers to a district called Don Mod Daeng (Ubon Ratchathaini at present). When an army from Vientiane followed to attack Phra Wor's troupe, Phra Wor's son asked the ruler of Nakhon Ratchasima for help. Being reported about the invasion, the king of Thonburi sent an army to seize Vientiane. After a victory, Thonburi's army gathered thousands of Lao people and took them to Saraburi, Lopburi, and Janthaburi. A number of inhabitants from a minority group called Lao Song were taken to Petchaburi, Ratchaburi, and Suphanburi.³³ Also taken to Thonburi were two sacred Buddha images: Phra Kaew Morakot or the Emerald Buddha, and Phra Bang.

The main cause of the war between Thonburi and Vientiane might have been the fact that the Thai king considered that the king of Vientiane "insulted and attacked the citizens of the land under his control"³⁴ while the Lao rival might have had a different explanation. In fact, the Lao king claimed that the king of Thonburi requested the Vientiane king's daughter and that the Thai king sent an army to invade Vientiane and expand the boundary when the Lao king refused to send the princess, as indicated in the following note:

"..... The Thai just took the opportunity to invade and take control of Vientiane and Luang Phrabang, which sought protection from the government of Hor and Kaew (Vietnamese).....The King of Ayuthaya sent some representatives to ask for Nang Khiawkhom, a daughter of the king of Vientiane, to be his mistress, but the king of Vientiane refused. Siam then attacked Vientiane, seizing Nang Khiawkhom and also taking Phra Kaew Morakot, which people worshipped, to Gangkok, where the Buddha image still remains. Since then, the king of Vientiane was entitled to send flowers, gold and silver as tributes to the king of Sri Ayuthaya every year to guarantee loyalty to Siam."³⁵

The conquer of Vientiane as mentioned above 'forced Luang Phrabang to be colonized, and ths all of the three Lao kindoms fell under control of Siam."³⁶

It can be concluded that during the Thonburi period, the Lao Lan Chang, including Luang Phrabang, Vientiane, and Japasak, lost their independent statuses to become Siam or Thailand' tributary regions, while Lanna still maintained its independence.

A drastic change affecting the relationship between Siam and Lan Chang seemed to have originated from the riot initiated by Prince Anuwong of Vientiane (1826-1828). Based on the evidence gathered by the Thai scholars, the cause of the riot was due to Prince Anuwong's "being too ambitious, bold and uncontrollable."³⁷ It has been stated in some textbooks that "Prince Anuwong sought assistance from the Vietnamese while hearing about the rumour that Thailand was to be invaded by England."³⁸ On the other hand, certain documents gathered by the Lao counterpart state that Prince Anuwong wished to regain Lao's independence.³⁹ The result of the war was that the Thai army burned the entire city of Vientiane and took Prince Anuwong to Bangkok for punishment, as revealed in the following note:

"He then ordered that a place for punishment be arranged in front of Sutthaisawan Palace. An iron cage was made for Anu, with all four sides being fence. Thirteen small cages were built for Anu's wives and children. Nang Khamplong, the major wife, carried a hand-carrying fan made of beetle nut leaves and provided service to the prisoner in the cage. All the young wives whom Phraya Ratchasuphawadee had just sent to the Prince got dressed up, carrying food trays to serve at the site. Men and women from Bangkok and outside of the city continuously crowded into the area to watch the punishment. Those who had lost husbands and sons in the battle came to complain and curse every day. In the hot afternoon, Anu's captured children were tortured and in the evening they were taken back to the their cells. That was done for about seven or eight days. When Anu became ill and finally died of losing blood, his corpse was taken to be exposed to people in Samre."⁴⁰

After demolishing Anuwong's riot, prejudice against Lao became more intensified, and the pride of their superiority to Lao became clearer especially in the reign of King Rama IV, as discussed earlier.

Problems arose in the reign of King Rama V concerning invasion by the Hor armies that attacked several northern Lao settlements including Luang Phrabang. Siam sent an army to stop the Hor invaders during the years 1872-1888. At the same time France also arranged an army to defeat Hor and subsequently took control of Sibsong Juthai in 1888 and an area along the left bank of the Mekhong River in 1893.

Due to invasion by the two Western powers, namely France and England, it was essential that Siam reform the governing system of the kingdom step by step. In 1894, Lao territories were classified into five groups: eastern group with Jampasak as the center, northeastern group with Ubon Ratchathani as the center, northern group with Nong Khai as the center, central group with Nakhon Ratchasima as the center, and Lao Chiang group with Chiangmai as the center.⁴¹ Each of the groups later became a Monthon or sub-region. The eastern and northeastern groups were united to become Monthon Lao Kao, the center of which was Ubon Ratchathani; the northern group became Monthon Lao Phuan; the central group was renamed Monthon Lao Klang; whereas, Lao Chiang was renamed Monthon Lao Chiang. In 1900, the term Lao was omitted from each Monthon and further changes took place in their titles. Monthon Lao Kao became Monthon Isan, Monthon Lao Phuan became Monthon Udon, Monthon Lao Klang became Monthon Nakhon Ratchasima, and Monthon Lao Chiang became Monthon Phayap.

After changing each colonial group into a Monthon, there was discontentment among the inhabitants of the Menthons and thus a number of riots were formed. In the north, there was Kabot Ngiaw Muang Phrae riot in 1902, and Kabot Pheebun or Pheebun riot occurred in 1901-1902.

Having lost the land on the left bank of the Mekhong River, the Thai government realized the necessity to maintain the rest of the country's land. A policy was set forth so that there would be no discrimination among the groups of citizens, and attempts were made to implant the concept that Thai and Lao were at the same group, as mentioned in the foregoing

3.3 The Thai-Lao Relationship since King Rama VI's Reign (1910-Present)

After Thailand had lost the land on the left bank and later given some part of land on the right bank of Mekhong River to France in 1903, the Kingdom of Lao became a colony of France and was no longer related to Thailand as a tributary state as it used to be. Therefore, the term 'Lao' referred only to people in the northeastern and northern Monthon's, which are the Isan and northern regions at present. The attitude of the Thai people towards 'Lao' as a kingdom, people, and culture has been characterized by the feeling of 'superiority.' Such an attitude is indicated in the following article written by Term Wiphakphojanakit:

The problem concerning Lao-Thai relation has been a controversy since the past until today. From time to time the terms Thai and Lao have brought about disputes and prejudice among the people. Even among students and politicians in the house of representatives, those who consider themselves genuinely Thai have often insulted their counterparts, saying "Lao people eat frogs and fermented fish and they eat food without washing their hands." Besides, some Thai officials appointed to perform duty in the northeastern and northern regions often conceited, showing their superiority by claiming that they are Thai being sent to govern or to be the master of the Lao people.⁴²

At present people in general still refer to those from the Isan region as being 'Lao.' To those people with such an attitude, the Isan people, so-called Lao, are associated with 'Lao' people from Lao People's Democratic Republic. As for the people in the northern region, people in general refer to them as 'Khon Muang' rather than being 'Lao' as they used to be in the past. It is probable that the people of the northern region have been regarded as 'non-Lao' since there was an attempt to create nationalism during General Pibul's term as Prime Minister. Another factor that could have underlain the northern Thai people's superior status is Chiangmai's social and economic development that has copied what has been taking place in Bangkok.

Notes

1. This idea was presented in an unpublished paper by Kwanmuang Chandhra Rojanee before he died because of the car accident on 27 February 1998. The title of the paper is "Phap Lak Kong Somdej Phra Naresuan Maharaj Nai Eka Sam Lao" Pitsanulok: Naresuan University 1997, p. 5
2. Pracum Si La Cha Luk Pak 1. 1978, p.20.
3. Pracum Si La Cha Luk Pak 1. 1978, p. 21.
4. Sinchai Krabuan Saeng. Prawat sart Sukothai. Bangkok: Phikanet Publishing 1977, p. 37.
5. Kwanmuang Chandhra Rojanee. Phap Lak Kong Somdej Phra Naresuan Maharaj Nai Eka Sam Lao. 1977, p. 5.
6. La Loubere. Chot Mai Het La Loubere. Translated by San T. Komulbuthra, 1967, p. 46.
7. The Department of Fine Arts. Sephra Ruang Khun Chang Khun Paen. Thonburi: Rung Wattana Publishing, 1970, p. 577, 581.
8. The Department of Fine Arts. Sephra Ruang Khun Chang Khun Paen. 1970, p. 279,281.
9. The Department of Fine Arts. Sephra Ruang Khun Chang Khun Paen. 1970, p. 910.
- 10.The Department of Fine Arts. Sephra Ruang Khun Chang Khun Paen. 1970, p. 569.
- 11.The Department of Fine Arts. Sephra Ruang Khun Chang Khun Paen. 1970, p. 732.
- 12.Phra Ratcha Hat Lekha Nai Phra Bad Somdej Phra Chom Klao Chao Yu Hua. Bangkok: Sophon Phi Pat Thana karn Publishing. 1927, p. 3,11.
- 13.Pra Chum Pra Kad Ratchakarn Thi 4 2405-2408 B.E. Bangkok: Kuru Sapha Publishing. 1961, p. 290.
- 14.Pra Chum Pra Kad Ratchakarn Thi 4 2405-2408 B.E. 1961, p. 290-291.

15. Chao Phaya Thiphakornwong. Phra Ratcha Phong Sawadan Krung Rattanakosin Ratchakarn Thi 2. Bangkok: Ku Ru Sa Pa Publishing, 1961, p. 147.
16. Chao Phaya Thiphakornwong. Phra Ratcha Phong Wawadan Krung Rattanakosin Ratchakarn Thi 4 vol. 2. Bangkok: Ku Ru Sa Pa Publishing, 1961, p. 192.
17. National Archives, R. 5 Saraban Samut Phi Set 8. R. no. 168/45 The letter from King Rama V to Phraya Ratcha Sam Pa Ra Karn, November 5, 1883.
18. Somdet Krom Phraya Damrong Raja Nu Bhab. Nitani Bo Ran Kadi. NonBuri: Chareon Aksorn Karn Pim, 1972, p. 374-376.
19. Term Singhasathit. Fang Kwa Mae Nam Khong. Bangkok: Thai Samphan Publishing, 1956,
20. National Archives, R. 5 K. 13.2/14. The Letter from King Rama V to Prince Naritsaranuwattiwong, March 28, 1896.
21. Phraya Prachakitkornchak. Pongsawadan Yonok. Bangkok: Rung Wattana Publishing, 1972, p. 4.
22. Phraya Prachakitkornchak. Pongsawadan Yonok. 1972, p. 15.
23. Phraya Prachakitkornchak. Pongsawadan Yonok. 1972, p. 19-21.
24. The Department of Fine Arts. Phraratchphongsawadan Chabab Phra Ratchahatha Lekha vol. 1. Bangkok: Amorn Publishing, 1973, p. 35.
25. Sopha Pan Buthra. Babe Rean Vicha Prawatikarn kong Thai Prathom 4. Bangkok: Aksornnithi Publishing, 1930, p. 7.
26. Luang Chun Kasikorn; Luang Lue Lum Sart; Khun Wittaya and Phra Pavarolan Wittaya. Nang Suea Rean Prawatsart . Bangkok, 1934, p. 11, 69.
27. The Ministry of Education. Babe Rean Sangkom Suksa Vicha Bhumisart -Prawatisart Prathom 6. Bangkok: Kurusapa Publishing, 1969, p. 62.

28. Chit Bhumisak. Kwam Pen Ma Kong Kam Siam Thai Lao Lae Khom Lae Laksana Tang Sang Khom kong Chuea Chon Chat. Bangkok: Ruean Kao Publishing, 1981, p. 593-595, 597.
29. Chit Bhumisak. Kwam Pen Ma Kong Kam Siam Thai Lao Lae Khom Lae Laksana Tang Sang Khom kong Chuea Chon Chat. 1981, p. 601-602.
30. Nivat Kongpian (ed.). Rak Muang Thai Kab Yang Siam. Bangkok: The Phikanet Center Co. Ltd., 1997, p. 375-380.
31. U Kham Phomwongsa. Lao Rueang Lao-Thai. Bangkok: Saeng Silpa Publishing, 1967, p. 109.
32. The Department of Fine Arts. Praratchphongsawadan Chabab Phraratchahatha Lekha vol 2. Bangkok: Amorn Publishing, 1973.
33. Term Viphakpotchanakit. Prawatsart Lao (Lao History). Bangkok: Thammasart University Press, 1997, p. 102.
34. Term Viphakpotchanakit. Prawatsart Lao, 1997, p. 98.
35. Charuwan Thammawat (translated). Lae Lod Phongsawadan Lao. Mahasarakham: Sri Nakharinwirot University Mahasarakham, p. 21.
36. The Ministry of Education Sport and Religion. Prawatsart Udom 3. PDR Lao, p. 3.
37. Walter F. Vella. Siam Under Rama III, translated by Nid Thongsophit. Bangkok: The Social Science Association in Thailand publishing, 1971, p. 163.
38. Prasart Laksila and Vuthichai Moonsilp. Prawatsart Sam Lab Mathayom Suksa 3. Bangkok: Wattana Phanit Press, 1978, 59.
39. Charuwan Thammawat (translated). Lae Lod Phongsawadan Lao, p. 45.

40. Chaophraya Thiphakornwong. Phraratchphongsawadan Krung Rattanakosin Ratchkan Thi 3 and Ratchkarn Thi 4.(Royal Chronicles of the Third and Fourth Reigns of the Rattanakosin era) Thonburi: P. Pitsanaka Publishing, 1963, p. 90-91.
41. Paitoon Mekusol. Karn Patiroop Karn Pok Khong Mondhol Isan Nai Samai Phra Badh Somdej Phra Chula Chom Khao Chao Yu Hua(King Rama V). Bangkok: Bannakit Trading, 1974, p. 30-33.
42. Term Viphakpotchankit. Prawatsart Lao, 1997, p. 15.

มองลาวผ่านพุทธศาสนา
(Looking Laos through Buddhism)

โดย

ทรงคุณ จันทอร

นักวิจัย

สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มอง “ลาว” ผ่านพุทธศาสนา

Looking Laos through Buddhism

สภาพที่ตั้ง⁽¹⁾

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (The Lao People's Democratic Republic หรือ Lao PDR) ตั้งอยู่ใจกลางของทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นประเทศที่ไม่มีทางออกทะเล และถูกปิดล้อมไปด้วยประเทศต่างๆ มีชายแดนติดกับ 5 ประเทศ คือ ทิศเหนือติดกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน มีพรมแดนยาว 416 กิโลเมตร ทิศใต้ติดกับสาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา (Cambodia) มีพรมแดนยาว 492 กิโลเมตร ทิศตะวันออกติดกับประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (Vietnam) มีพรมแดนยาว 2,069 กิโลเมตร ทิศตะวันตกเฉียงเหนือติดกับประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมสหภาพพม่า (Myanmar) มีพรมแดนยาว 230 กิโลเมตร และทิศตะวันตกติดกับประเทศไทย มีความยาว 1,730 กิโลเมตร

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (Lao PDR.) มีเนื้อที่ทั้งหมด 236,800 ตารางกิโลเมตร ความยาวจากเหนือจรดใต้ประมาณ 1,000 กิโลเมตร มีประชากรทั้งหมดประมาณ 4.5 ล้านคน สปป.ลาว เป็นประเทศที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ และแม่น้ำลำคลองต่างๆ ที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ มีแม่น้ำโขง (Mekong River) เป็นแม่น้ำสายหลัก ไหลผ่านตั้งแต่เหนือจรดใต้ ตั้งอยู่ในภูมิภาคที่เป็นเขตร้อนชื้น (Tropics) ระหว่าง Latitudes ที่ 14-13 องศาเหนือ Longitudes ที่ 100-108 องศาตะวันออก เป็นเขตที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก ดังนั้นประชากรของ สปป.ลาว ร้อยละ 85 จึงมีอาชีพทำนา และทำไร่

การปกครอง⁽²⁾

สปป. ลาว ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบอบราชาธิปไตยมาเป็นระบอบใหม่ เมื่อปลายปี ค.ศ.1975 ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบที่สำคัญ คือ

1. พรรคประชาชนปฏิวัติลาว (The Lao People's Revolutionary Party หรือ LPRP)

พรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้ยึดถือลัทธิ Marxist-Leninist Political Philosophy เป็นพื้นฐานแนวคิด เป็นการจัดตั้งสูงสุดของชนชั้นกรรมาลา ดำเนินการปฏิวัติด้านรากฐานการผลิต กำลังการผลิต และด้านวัฒนธรรม มีสายใยการจัดตั้งอยู่ในกองทัพ กระทรวง ทบวง กรม โรงเรียน โรงพยาบาล หรือหน่วยย่อยต่างๆ ทั่วประเทศ ตั้งแต่ระดับศูนย์กลาง จนถึงระดับพื้นฐานเพื่อชี้นำ และสนับสนุนทุกหน่วยงานทั่วประเทศให้ได้รับความสะดวกและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. อำนาจการปกครองแบบประชาธิปไตยประชาชน

2.1 อำนาจการปกครองขั้นศูนย์กลาง (Contralization) ประกอบด้วย 3 สถาบัน คือ

(1) สภาประชาชนสูงสุด (The Supreme People's Assembly หรือ SPA) ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม ค.ศ. 1975 เป็นองค์กรที่มีอำนาจขั้นสูงสุด เป็นตัวแทนของประชาชนทั้งประเทศ มีหน้าที่ออกกฎหมาย และรัฐธรรมนูญ (Constitution) ของประเทศ วางนโยบายด้านเศรษฐกิจ และงบประมาณแห่งชาติ

(2) สภารัฐมนตรี (คณะรัฐมนตรี) เป็นองค์กรบริหารสูงสุด ทำหน้าที่บำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้กับประชาชนทั่วประเทศ พัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ประกอบด้วย กระทรวงต่างๆ 13 กระทรวง

(3) ศาลประชาชนสูงสุด (ตุลาการ) ทำหน้าที่ด้านการใช้กฎหมายทั้งหมดของประเทศ

2.2 การปกครองส่วนท้องถิ่น

สปป. ลาว แบ่งการปกครองออกเป็น 16 แขวง (khwaeng หรือ Provinces) และ 1 กำแพงนครเวียงจันทน์ (Vientiane Prefecture) แต่ละแขวงประกอบด้วยเมือง (muang หรือ district), ตาแสง (Tasseng หรือ Subdistricts or Cantons) และบ้าน (baan หรือ Villages) การแบ่งในลักษณะนี้ อาศัยหลักการหลายอย่าง เช่น หลักเศรษฐกิจ, หลักการชนเผ่า, หลักการบริหาร และจากประวัติศาสตร์ของชุมชน

3. องค์การจัดตั้งมหาชน

เป็นการรวมกลุ่มของมหาชน ในรูปขององค์การ เพื่อร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งองค์การจัดตั้งมหาชนนี้ ได้รับการจัดตั้งจากพรรคประชาชนปฏิวัติลาว (LPRP) และได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล มีข่ายงานโยงใยทั่วประเทศเคียงคู่กับพรรค และฝ่ายรัฐบาลแห่งชาติ ตั้งแต่ศูนย์กลางจนถึงพื้นฐาน ประกอบด้วย

3.1 องค์การจัดตั้งชาวหนุ่มประชาชนปฏิวัติลาว (กลุ่มเยาวชนปฏิวัติ-ลาว) ปฏิบัติหน้าที่ตามแนวทางของ LPRP ป้องกันชาติ พัฒนาเศรษฐกิจ สนับสนุนระบอบสังคมนิยม

3.2 สมาพันธ์กำมะบอลลาว (สมาพันธ์กรรมกรลาว) (Lao Labour Union) ปฏิบัติหน้าที่ศึกษาอบรมเป็นกำลังแรงงานสำคัญ เพื่อช่วยเหลืออำนาจการปกครอง พัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของกรรมกร และช่วยปกป้องรักษาประเทศชาติ

3.3 สมาพันธ์แม่หญิงลาว (สมาพันธ์สตรีลาว) (Lao Women Union) ปฏิบัติหน้าที่ศึกษาอบรมสตรี รักษาสิทธิของสตรี ปกป้องรักษาและก่อสร้างประเทศชาติ

3.4 แนวโฮม “แนวลาวสร้างชาติ” (The Lao Front for National Construction) เป็นองค์การที่กว้างขวางที่สุดกว่าทุกองค์กร โดยรวมเอาประชาชนทุกชนชั้น, ทุกเพศทุกวัย, ทุกชนเผ่า และทุกศาสนา มีหน้าที่สร้างฐานการปกครองชาติ รักษาความสงบพัฒนาวัฒนธรรม และการศึกษา สร้างความสามัคคีระหว่างชนเผ่า สนับสนุนเสรีภาพในการนับถือศาสนา และความเชื่อของประชาชน ให้ความเสมอภาคของความเป็นชาย-หญิง พัฒนาความอยู่ของประชาชน มีความศรัทธาในระบอบสังคมนิยมภายใต้การชี้นำของ LPRP

กลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic group) ในลุ่มน้ำโขง⁽⁴⁾

1. กลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสานของประเทศไทย

ภาคอีสานในประวัติศาสตร์เป็นดินแดนของลาว แต่ตกเป็นเมืองขึ้นของไทยชัดเจนตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี ผู้คนในบริเวณนี้ถูกเรียกว่า “ลาว” ประชากรภาคอีสานทั้ง 19 จังหวัด ที่อยู่ในเป้าหมายอันเดียวกัน คือ “ยึดบ้านครองเมือง” และถือเป็นประเพณี